
YLÄKOULUN PIHA LÄHILIIKUNTAPAIKAKSI

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Lepaa, 11.5.2012

Jani Saarijoki

Lepaa
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Ympäristösuunnittelu

Tekijä	Jani Saarijoki	Vuosi 2012
Työn nimi	Yläkoulun piha lähiliikuntapaikaksi	

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä on tavoitteena koota kolmen yläkoulun rehtorin ja oppilaiden sekä suunnittelijan ajatuksia ja kokemuksia yläkoulun pihaan toteutetusta lähiliikuntapaikasta. Kyseistä tutkimusaineistoa opinnäytetyön tilannut Nuori Suomi ry hyödyntää taustamateriaalina lähitulevaisuudessa toteutettavassa ideaoppaassa, jossa tullaan esimerkkien kautta antamaan ideoita ja erilaisia toteutusmalleja nimenomaan yläkoulun pihan suunnittelutavalle lähiliikuntapaikalle.

Työn alussa käsitellään lasten ja nuorten omaehtoiseen liikkumiseen vaikuttavia tekijöitä sekä omaehtoisen liikkumisen vaikutuksista heidän fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Lisäksi esitellään lähiliikuntapaikan käsite sekä käsitellään suomalaisten yläkoulujen liikuntaolosuhteiden nykytilaa. Työn keskeisessä osassa esitellään opinnäytetyössä käytetyllä teemahaastattelu -menetelmällä kootut kolmen yläkoulun rehtoreiden ja oppilaiden sekä suunnittelijan haastatteluaineistot. Teorialähtöinen sisälönanalyysi -menetelmää soveltaen haastatteluaineistot on analysoitu. Lopuksi käydään läpi analyysin tulokset ja edelleen tuloksista tehty johtopäätökset. Opinnäytetyön tärkeimpinä tuloksina esitetään muun muassa teemahaastatteluista esiin noussut huomio, että yläkouluikäisten nuorien keskuudessa lähiliikuntapaikan suosituimmat toiminnot ovat erilaiset pallopelit mahdollistava monitoimiareena, koripallokenttä sekä ympärivuotiseen ulkokäyttöön suunnitellut pingispöydät. Lisäksi yläkouluikäiset nuoret toivovat lähiliikuntapaikalle sellaisia toimintoja ja pelejä, joissa yläkouluikäiset nuoret voivat toimia ryhmässä yhdessä kavereiden kanssa. Kun suunnitellaan lähiliikuntapaikkaa esimerkiksi yläkoulun pihaan, on hyvin tärkeää kuunnella tulevien eri-ikäisten käyttäjien tarpeita ja odotuksia innostavan toimintaympäristön toiminnoista sekä välineistä, saaden heidät lisäämään omaehtoista ja -toimista liikkumistaan.

Ehdotukseni mahdolliselle jatkotutkimukselle olisi laajemman teemahaastattelun tai mahdollisesti kyselyn toteuttaminen suomalaisten yläkoulujen oppilaiden keskuudessa. Tutkimuksen teemana voisi olla esimerkiksi murrosikäisen nuoren odotukset ja tarpeet heidän omaehtoiseen liikkumiseen innostavasta toimintaympäristöstä.

Avainsanat yläkoulu, lähiliikuntapaikka, nuoret, omaehtoinen liikkuminen
Sivut 52 s. + liitteet 4s.

Lepaa
Landscape design

Author	Jani Saarijoki	Year 2012
Subject of Bachelor's thesis	Yläkoulun piha lähiliikuntapaikaksi	

ABSTRACT

The aim of thesis was to gather literature for the brochure presenting some ideas and principles of implementation of the neighbourhood sport facility located in the secondary school yard. The brochure will be realized by Young Finland Association in the near future.

The beginning of the thesis covers factors influencing spontaneous exercise of children and the young. The influence of spontaneous exercise to physical and mental well-being of children and the youth was covered. The concept of the neighbourhood sports facility and present situation of the Finnish secondary school yard were covered too. The central part of the thesis covers the interview method collecting data in the course of the interviews of headmasters and secondary pupils. The landscape designer of Kuopio city was interviewed for the study too. The method of the qualitative analysis was applied to analyse the results of the study.

The last part of this thesis introduces the results of the study and deductions. As the main results of this thesis some remarks made by the study could be introduced. Most of all the secondary pupils favour multi-function play arenas including various functions. They favour also opportunities for playing basketball or table tennis outdoors in the schoolyard year-around. The youth would play different ball games and other games along with other young people by choice. It is important that the needs and expectations of the neighbourhood sports facility users of various ages for function and accessories of the neighbourhood sports facility should be heard carefully during the neighbourhood sports facility planning.

The author's proposal for an interesting topic for further study could be the theme of the youth and their needs and expectations for their living environment. Which would be the factors influencing the young to want to exercise spontaneously?

Keywords secondary school, neighbourhood sports facility, the youth, spontaneous exercise

Pages 52 p. + appendices 4 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LAPSEN JA NUOREN TERVEYTTÄ EDISTÄVÄ OMAEHTOINEN LIIKUNTA	2
2.1	Lähtökohtia, tavoitteita ja keinoja edistää kansalaisen terveyttä	2
2.2	Lasten ja nuorten fyysinen aktiivisuus	4
2.3	Lasten ja nuorten omaehtoinen liikkuminen	7
2.4	Suosittelava liikunta lapsena ja nuorena	9
2.5	Kansalaisen mahdollisuudet omaehtoiseen liikkumiseen Suomessa	11
2.6	Lähiliikuntapaikka käsitteenä	13
2.6.1	Valtionavustusta puoltavat kriteerit liikuntapaikkarakentamiselle	14
3	YLÄKOULUPIHOJEN NYKYTILA SUOMESSA	18
3.1	Yläkoulujen piha-alueiden liikuntaolosuhteet	18
3.2	Yläkoulujen piha-alueiden käyttö oppilaiden omaehtoiseen liikkumiseen	20
3.3	Yläkoulujen liikuntaolosuhdeselvityksen johtopäätöksiä	20
4	TEEMAHAASTATTELUT 19.–21.3.2012	21
4.1	Teemahaastattelu	21
4.2	Sisällönanalyysi	22
4.2.1	Teorialähtöinen sisällönanalyysi	23
4.3	Teemahaastattelut 19.–21.3.2012	24
4.4	Haastatteluaineistojen litterointi ja litteroitujen haastatteluaineistojen analysointi teorialähtöisellä sisällönanalyysillä	26
5	SEINÄJOEN- JA SÄKYLÄN YHTEISKOULUJEN SEKÄ RIISTAVEDEN KOULUN LÄHILIIKUNTAPAIKAT	28
5.1	Seinäjoen Yhteiskoulun lähiliikuntapaikka	28
5.2	Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikka	30
5.3	Melalahden lähiliikuntapaikka, Riistaveden yläkoulun piha-alue	31
5.4	Perustietoja lähiliikuntahankkeista	34
6	TEORIALÄHTÖISEN SISÄLLÖNANALYSOINNIN TULOKSIA JA TULOSTEN TARKASTELUA	36
6.1	Teema ”Perustietoja lähiliikuntahankkeesta”	36
6.2	Teema ”Lähiliikuntapaikan toiminnallinen sisältö ja sen perustelut”	38
6.3	Teema ”Kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta”	40
6.4	Teema ”Yläkoululaisten kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta”	44
6.5	Analyysin tulosten tarkastelua	46
7	POHDINTA	49
	LÄHTEET	52

LIITE 1 Teemahaastattelurunko

LIITE 2 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

LIITE 3 Suunnitelma Säskylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikka

LIITE 4 Suunnitelma Melalahden lähiliikuntapaikka, Riistaveden koulun
piha-alue

1 JOHDANTO

Suomalaisista lapsista ja nuorista suurin osa liikkuu omaehtoisesti huoletuttavan vähän heidän terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta. Yhtenä keskeisenä syynä voidaan pitää lasten ja nuorten omaehtoiseen liikkumiseen innostavien liikuntapaikkojen puuttumista heidän päivittäisistä toimintaympäristöistään. (Norra & Ruokonen 2006, 3.)

Tämän haasteen on vastaanottanut opetusministeriö, jolla on vuodesta 2000 lähtien ollut lähiliikuntapaikat strategisena painopistealueena liikuntapaikkarakentamisen rahoituksessa. Lähiliikuntapaikan rakentamiseksi mikä tahansa oikeustoimikelpoinen yhteisö voi hakea veikkausvoittovaroista myönnettävää valtionavustusta. Koska lähiliikuntapaikkojen merkitystä on opetusministeriön taholta painotettu liikuntapaikkarakentamisen rahoituksessa, on lähiliikuntahankkeelle mahdollista saada korotettu valtionavustus. Enimmillään valtionavustuksen osuus voi olla 50 prosenttia lähiliikuntahankkeen kokonaiskustannuksista, mutta keskimäärin valtionavustuksen osuus on 30 prosenttia lähiliikuntahankkeen kokonaiskustannuksista. (Norra & Ruokonen 2006, 3, 8.)

Koulun pihaan toteutettavan lähiliikuntahankkeen valtionavustuksen ehtona on, että piha-alueita voi kuka tahansa käyttää vapaasti omatoimiseen liikkumiseen koulun normaalin toiminnan ohella. Toteutetuista lähiliikuntahankkeista saatujen kokemusten mukaan koulupiha ovat osoittautuneet erinomaisiksi esimerkkikohteiksi lähiliikuntarakentamisesta. Koulupihaan toteutetut lähiliikuntapaikat ovat helposti saavutettavissa ja niillä on korkea käyttöaste. (Norra & Ruokonen 2006, 3, 8.)

Opinnäytetyön aiheeksi lähiliikuntapaikka valikoitui opinnäytetyötä ohjaavan opettajan Reijo Eskolan ja opinnäytetyön toisen lukijan Mona-Anitta Riihimäen kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Edelleen aihe rajautui yläkoulun pihaan lähiliikuntapaikkaa käsitteleväksi, kun olin puhelimitse yhteydessä Nuori Suomi ry:n kehityspäällikkö Jan Norraan. Keskustelun lopputuloksena opinnäytetyön sai nykyinen aiheajauksen ja Nuori Suomi ry:stä tuli opinnäytetyön toimeksiantaja.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on koota kolmen kolmen yläkoulun rehtorin ja oppilaiden sekä lähiliikuntapaikkaa suunnitelleen toimistopuutarhurin ajatuksia ja kokemuksia yläkoulun pihaan toteutetusta lähiliikuntapaikasta. Kyseistä tutkimusaineistoa opinnäytetyön tilannut Nuori Suomi ry hyödyntää taustamateriaalina lähitulevaisuudessa toteutettavassa ideaoppaassa. Oppaassa tullaan esittelemään esimerkkejä yläkoulupihaan toteutetuista lähiliikuntapaikoista ideoinnin ja toiminnallisen suunnittelun tueksi.

Tutkimukseen tarvittava materiaali tuotetaan käyttämällä menetelmänä teemahaastattelua. Tavoitteena on kerätä kokemuksia ja ajatuksia kolmen yläkoulun rehtoreilta sekä suunnittelijan ominaisuudessa toimineelta Jaana Niskalta yläkoulujen pihaan toteutetuista lähiliikuntapaikoista. Haastattelut etenevät kolmen etukäteen valitun teeman mukaan.

Teemahaastatteluihin vapaaehtoisina osallistuvien yläkoulujen oppilaiden haastattelut etenevät yhden valitun teeman mukaan. Tutkimuksessa halutaan kuulla yläkouluikäisten nuorten kokemuksia heidän koulunsa pihassa sijaitsevan lähiliikuntapaikan käytöstä oppilaiden omaehtoiseen liikkumiseensa koulupäivän aikana, välitunneilla sekä vapaa-ajalla. Yhdeksi näkökulmaksi tutkimukseen valitaan myös, kuinka yläkouluikäiset tytöt käyttävät lähiliikuntapaikkaa omaehtoiseen liikkumiseensa välitunneilla ja vapaa-ajallaan. Lisäksi halutaan kuulla haastateltavien yläkoulujen oppilaiden ajatuksia lähiliikuntapaikan toiminnoista sekä välineistä, miten heidän näkökulmastaan tarkasteltuna valinnoissa on onnistuttu. Työssä tuodaan esille lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa huomioitavia tärkeitä seikkoja. Työssä esiteltävien kehittämisehdotusten ja pohdinnan perustana ovat haastatteluaineistojen analysoinnista saadut tulokset.

2 LAPSEN JA NUOREN TERVEYTTÄ EDISTÄVÄ OMAEHTOINEN LIIKUNTA

Ensimmäisenä luvussa taustoitetaan yleisellä tasolla Suomen valtion ja kuntien päätöksentekijöiden lähtökohtia ja keinoja kansalaisten terveyttä edistävän liikunnan lisäämiseksi. Seuraavaksi käsitellään suomalaisten lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden tilaa nykypäivänä sekä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä heidän omaehtoiseen, eli omasta halusta ja mielenkiinnosta tapahtuvaan liikkumiseen sekä liikunnan harrastamiseen. Lisäksi selvitetään lähiliikuntapaikan käsitettä ja esitetään perusteita ala- ja yläkoulun pihan soveltuvuudesta asuinalueen lähiliikuntapaikaksi. Lopuksi luvussa käydään läpi opetusministeriön kriteerejä valtionavustusten myöntämiselle liikuntapaikkarakentamiseen.

2.1 Lähtökohtia, tavoitteita ja keinoja edistää kansalaisen terveyttä

Ilkka Vuori (2011, 227) tuo esille, että Suomen valtiolla on velvoite kansalaisten liikunnan edistämiseksi. Suomen perustuslaissa turvataan muun muassa kansalaisten sivistykselliset oikeudet ja lain perusteluissa peruslaillisiin oikeuksiin katsotaan kuuluvan myös liikunta. Liikuntalaissa on säädettyä velvoitteita niin valtiolle kuin kunnille. Liikuntalain 2 §:ssä on säädetty valtiolle ja kunnille tehtävä yleisten edellytysten luomiseksi kansalaisten omaehtoiselle liikkumiselle. Liikuntalain mukaan kunnan tehtävä on luoda edellytyksiä kuntalaisten omaehtoiselle ja -toimiselle liikunnalle tarjoamalla heidän toimintaympäristössään tämän mahdollistavia liikuntapaikkoja. Vuonna 1998 hyväksytyn liikuntalain yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetään Suomen valtion harjoittaman liikuntapaikkojen avustuspoliittikan ensisijaiseksi tavoitteeksi luoda edellytyksiä kansalaisten aktiiviselle ja säännölliselle omaehtoiselle ja -toimiselle liikkumiselle. Liikuntapaikkojen tulee turvata kansalaisille myös tasa-arvoiset mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen liikuntalaissa säädetyn edellyttämällä tavalla. Liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden huomioiminen on tärkeä osa tasa-arvoisten liikuntapalvelujen toteuttamista. (Opetusministeriö 2008, 11.)

Kuntien liikuntatoimen yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi on liikuntalaissa määritelty kansalaisten terveyttä edistävän liikunnan lisääminen. Kouluja laki velvoittaa antamaan oppilailleen liikuntakasvatusta. Vuosina 2002 ja 2008 tehdyt valtionneuvoston periaatepäätökset terveyttä edistävän liikunnan kehittämisestä ja yhteistyön organisoinnista vauhdittavat merkittävästi laissa säädettyjen velvoitteiden toteutumista. Urheilun, liikunnan sekä terveysliikunnan asema näille myönnetty yhteiskunnan tuki ovat maassamme muihin maihin verrattuna hyvinkin myönteisessä asemassa. Tästä huolimatta terveysliikunnan edistäjien, muun muassa Nuori Suomi ry:n, näkökulmasta terveysliikunnan asema ja varsinkaan terveysliikunnan saama taloudellinen tuki eivät vastaa terveysliikunnan yhteiskunnallemme suoma merkitystä. (Vuori 2011, 228.)

Yleisellä tasolla liikunnan harrastamisen nähdään kansalaisten keskuudessa olevan nousussa, mutta arkiliikunnan osuuden olevan laskussa. Kokonaisuutena arkiliikunnan vähentyminen koetaan vaikuttaneen omaehtoisen liikkumisen määrän laskuun väestötasolla. Fyysisen terveytensä kannalta riittävästi liikkuvia on kouluikäisistä nuorista arviolta noin 40–50 % ja aikuisista noin 60–65 %. Tästä voidaan päätellä, että lähes puolet kansalaisistamme tulisi fyysisen terveytensä kannalta liikkua omaehtoisesti paljon nykyistä enemmän joko harrastuksen tai muun fyysisen aktiivisuuden muodossa. (Opetusministeriö 2008, 18.)

Ilkka Vuoren (2011, 228) mukaan terveydelle hyödyllistä liikuntaa on mahdollista edistää kaikilla liikunnan osa-alueilla, niin liikuntaharrastuksena, muihin harrastuksiin sisältyvänä liikuntana, jokapäiväisessä arjessa arki- tai hyötyliikuntana kuin työhön sisältyvänä ja liittyvänä liikuntana. Terveysliikunnan lisäämiseksi kestävältä pohjalta kansalaisten keskuudessa vaaditaan kuntatasolla poliittisilta päätöksentekijöiltä, kunnanvaltuustolta ja -hallitukselta tähän vahva tahtotila. Liikkumismahdollisuuksien edistämiseksi terveysliikunta tulisi nostaa poliittisen keskustelun ja päätöksen kohteeksi. Kunnan asukkaiden terveyttä edistävien toimenpiteiden tulisi olla kunnassa samantasoinen strateginen kysymys ympäristö-, koulutus- ja yrittäjyyttä edistävien kysymysten kanssa. (Vuori 2011, 229.)

Vuoren mukaan pyrittäessä edistämään kansalaisten liikkumista on ensin tarpeen selvittää, mitkä tekijät edistävät tai toisaalta rajoittavat kansalaisten terveyttä edistävää liikkumista (kuva 1). Tutkimusten ja saadun kokemuksen perusteella voidaan sanoa, että ihmisen haluun liikkua vaikuttavat hänen aikaisemmat kokemukset liikunnasta, asenteet, arvot ja normit. Päätökseen liikunnan harrastamiseksi vaikuttavat ihmisen liikuntaan kohdistamat odotukset sekä aikaisemmat kokemukset. Yksilötasolla pidetään tärkeinä omia taitoja ja riittävää terveyttä liikkumiseen. Myös tarjolla olevat mahdollisuudet terveyttä edistävään liikkumiseen ovat vahva osallistumista lisäävä tekijä. (Vuori 2011, 230.)

Toimenpide	Suosittelavuus
Yhteisötasoiset kampanjat (monia mittavia toimenpiteitä monilla yhteisön toimialueilla)	Suosittelaa
Joukkotiedotuskampanjat	Riittämättömästi näyttöä ¹⁾
Paikkakohtaiset kehotukset, esim. kehoitus käyttää portaita	Suosittelaa
Koulun terveyskasvatus	Riittämättömästi näyttöä
Yksilölliset käyttäytymismuutosohjelmat	Suosittelaa
Koululiikunta(kasvatus)	Suosittelaa
Lukion liikunta- ja terveyskasvatus	Riittämättömästi näyttöä
Sosiaalinen tuen lisääminen yhteisötasolla	Suosittelaa
Sosiaalinen tuki perheen piirissä	Riittämättömästi näyttöä
Liikuntapaikkojen käyttömahdollisuuksien lisääminen	Suosittelaa
Yhdyskuntasuunnittelun ja maankäytön parannukset lähiympäristössä	Suosittelaa
Yhdyskuntasuunnittelun ja maankäytön parannukset kuntatasolla	Suosittelaa
Liikennepolitiikkojen ja kulkutapojen muutokset	Riittämättömästi näyttöä

¹⁾ Ei pidä tulkita näytöksi tehottomuudesta

Kuva 1. Tieteelliseen näyttöön perustuva suositus liikuntaa edistävien toimenpiteiden käyttämisestä (Fogelholm, Vuori & Vasankari 2011).

Suomessa terveyttä edistävää liikkumista koskevat tiedot, asenteet, arvot sekä normit ovat yleisellä tasolla hyvin myönteiset. Kuitenkin kansalaisten ja päättäjien taholla tiedostetaan huonosti, millainen merkitys liikunnalla on jokaiselle yksittäiselle kansalaiselle tai koko yhteisölle. Viestinnällä, tiedottamisella ja koulutuksella voidaan lisätä kansalaisten tietoa terveyttä edistävän liikkumisen hyödyistä. Pitkällä aikavälillä voidaan vaikuttaa kansalaisten ja päättäjien toimintaan ohjaaviin negatiivisiin sekä positiivisiin asenteisiin, arvoihin ja normeihin. (Vuori 2011, 231.)

Ilkka Vuori mainitsee perinteiden ja koulujärjestelmämme liikuntakasvatuksen myötä meidän jokaisen suomalaisen omaavan monenlaisia kokemuksia koululiikunnasta. Nämä aikaisemmat liikuntakokemukset ohjaavat Vuoren (2011, 231) mukaan voimakkaasti liikkumiskäyttäytymistämme myöhemmin. Vuoren mielestä koulujen liikuntakasvatusta ja urheiluseurojen toimintaa tulisi kehittää niin, että lapset ja nuoret saisivat mahdollisimman paljon myönteisiä kokemuksia liikunnasta ja jatkaisivat liikkumisestaan omaehtoisesti myös myöhemmällä iällä. Myös liikuntaharrastamista kokeileville ja aloitteleville kansalaisille tulisi tarjota heidän taitojaan ja kuntoaan vastaavia liikkumisen mahdollisuuksia heidän tutussa, turvalliseksi koetussa ympäristössään. (Vuori 2011, 231.)

2.2 Lasten ja nuorten fyysinen aktiivisuus

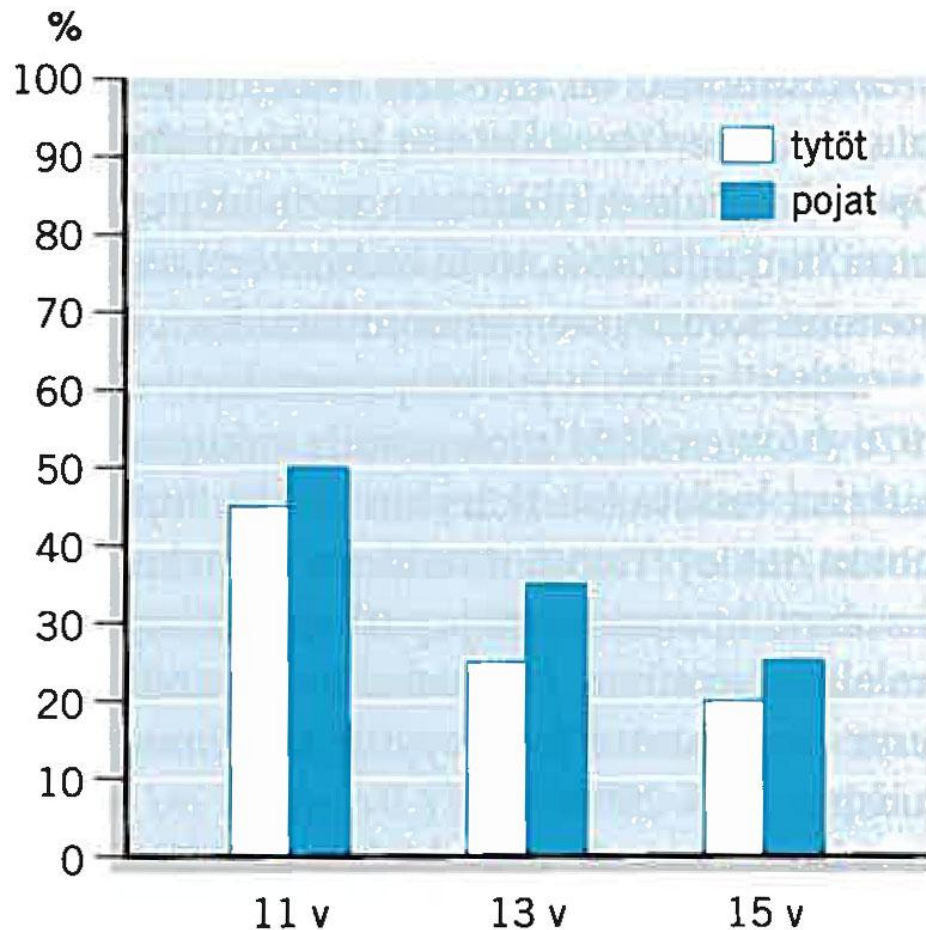
Lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta eli kaikkea lihasten energiankulutusta lisäävää liikettä tarkasteltaessa Mikael Fogelholmin (2011, 77) mukaan iän ja sukupuolen yhteys liikunnan harrastamiseen on selvä. Koko-

naisuudessa fyysinen aktiivisuus sekä kilpaurheilun harrastaminen vähenevät murrosiässä. Kouluikäisten osalla nähdään poikien harrastavan liikuntaa yleisemmin ja rasittavammin kuin tytöt (kuva 2).

Liikunnan riittävyys	Noin joka viides nuori on fyysisesti täysin passiivinen. Terveystensä kannalta riittävästi liikkuu hieman alle puolet nuorista, tosin osuus jonkin verran vaihtelee eri selvityksissä.
Sukupuoliero	Pojat liikkuvat enemmän ja kuormittavammin kuin tytöt.
Iän merkitys	Liikunnan määrä vähenee lapsen vanhetessa, suurin muutos on murrosiässä (12–15 v).
Vuodenajan merkitys	Kaikenlaisen fyysisen aktiivisuuden määrä on syksyllä ja talvella vähäisempää kuin keväällä ja kesällä.
Harrastusmäärän muutokset	Liikunnan harrastaminen on etenkin 1990-luvulla yleistynyt, tytöillä vielä enemmän kuin pojilla.
Urheilulajien muutokset	Urheilun lajikirjo on kasvanut, ja yhä useammat lapset ja nuoret harrastavat vähintään kolmea lajia ainakin satunnaisesti. Perinteisten kestävyyslajien suosio näyttää vähentyneen.
Fyysisen passiivisuuden muutokset	Televisiion katseleminen yleistyi 1990-luvulla, mutta 2000-luvun alussa muutos näyttää pysähtyneen. Toisaalta ainakin osa lapsista viettää yhä enemmän aikaa tietokoneen parissa.

Kuva 2. Yhteenveto suomalaisten lasten ja nuorten fyysisestä aktiivisuudesta 2000-luvun alussa (Fogelholm ym. 2011).

Kansainvälisiä vertailuja lasten ja nuorten liikunnan määrästä on tehty harvoin ja eri tavalla toteutettuja kansallisia tutkimuksia ei voida vertailla keskenään. Fogelholm nostaa esille yhden vuosina 2001 ja 2002 toteutetun nuorten terveyskäyttäytymistä tutkivan niin sanotun WHO-koululaistutkimuksen. Mukana oli 34 maata, käsittäen Euroopan ja Yhdysvallat. Tutkimuksen yksi kysymys käsitteli nuorten liikkumista, kuinka monena päivänä viikossa nuori liikkui ainakin lievästi hengästyen vähintään tunnin ajan. Tähän sisältyi myös koululiikunta. Tutkittavista 11-, 13- ja 15-vuotiaista noin kolmannes saavutti käytetyn liikuntakriteerin, tunti liikkumista vähintään viitenä päivänä viikossa. Pojista suurempi osa saavutti kriteerin kuin tytöistä. Loppuyhteenvetona Fogelholm mainitsee poikien liikkuvan omaehtoisesti tyttöjä aktiivisemmin kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Lisäksi omaehtoisen liikkumisen määrä väheni molemmilla sukupuolilla iän mukana. Kuviosta 1 nähdään, että tutkimukseen osallistuneista suomalaisista 11-vuotiaista noin puolet saavutti kriteerin vähintään 60 minuutin fyysisen aktiivisuuden ainakin viitenä päivänä viikossa. Suomalaisista 13-vuotiaista kyseisen kriteerin täytti enää noin 30 %, 15-vuotiaista vain noin 23 %.

Kuvio 1. WHO:n kouluterveytutkimuksessa mukana olleista suomalaisista lapsista ne, jotka olivat fyysisesti aktiivisia vähintään 60 minuuttia ainakin viitenä päivänä viikossa (Fogelholm ym. 2011).

WHO-koululaistutkimuksen perusteella suomalaisten nuorten liikuntaaktiivisuuden katsottiin vähenevän nopeammin kuin muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Mikael Fogelholmin mielestä osan tuloksesta selittäisi suomalaisten koulujen liikuntatuntien vähäisyys, mutta hän piti kyseistä tulosta tästä huolimatta huolestuttavana. (Fogelholm 2011, 79.) Lasten ja nuorten omaehtoisen liikkumisen edistämiseksi on ymmärrettävää heidän liikunnanharrastukseen vaikuttavia tekijöitä. Kyseiset tekijät voidaan jakaa demografisiin (ikä, sukupuoli, vanhempien koulutus ja niin edelleen.), psyykkisiin käyttäytymistekijöihin, sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ympäristötekijöihin. Sekä suomalaiset että kansainväliset tutkimukset lasten ja nuorten liikuntaa ennustavista tekijöistä tukevat vahvasti käsitystä poikien runsaammasta liikunnan harrastuneisuudesta. Fogelholm esittää, että iällä on melko selvä vaikutus sekä poikien että tyttöjen keskuudessa, eli omaehtoinen liikkuminen, liikunnan harrastaminen vähenee murrosiässä. (Fogelholm 2011, 81.)

Lihavuus ei näissä suomalaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa olekaan noussut niin selkeästi liikuntaa selittäväksi tekijäksi kun olisi voinut olettaa. Selkeä yhteys lapsen painoindeksin ja liikunnanharrastuksen välillä on havaittu vain noin puolessa tutkimuksista. Lisäksi vieläkin harvemmassa nuoria koskeneissa tutkimuksissa on todettu omaehtoisen liikkumisen ja

nuoren painoindeksin välillä käänteisen yhteyden. Fogelholmin mukaan huomattava lihavuus lapsilla on harvinaisempaa kuin aikuisilla. Tästä syystä tilastollisesti merkittävien yhteyksien havaitseminen voi olla haastavaa.

Fogelholmin mukaan (2011, 81) liikkumiseen mahdollistava ympäristö nuorilla ennustaa heidän harrastavan enemmän liikuntaa. Toisaalta taas lapsia koskevissa tutkimuksissa ei ympäristön vaikutus heidän liikunnan harrastamiseen ole tullut näin selvästi esille. Näyttää siltä, että lasten luontaisen spontaaniuden seurauksena ympäristöllä ei ole niin merkittävää vaikutusta heidän fyysiseen aktiivisuuteensa kuin nuorten aktiivisuuteen.

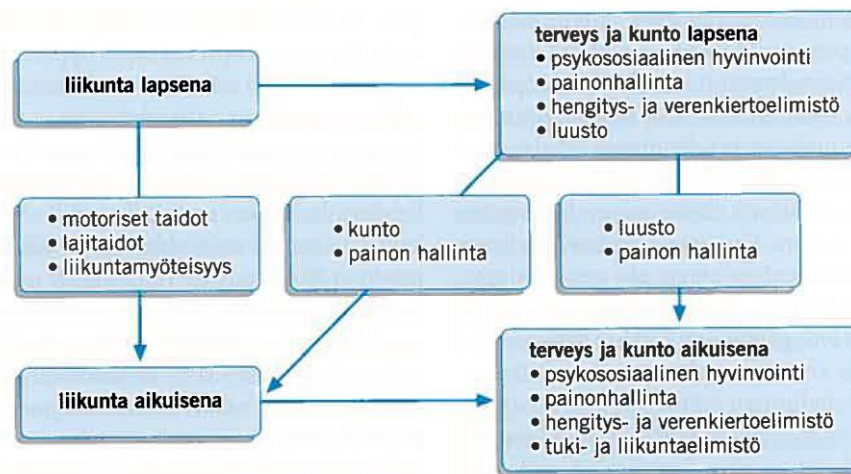
2.3 Lasten ja nuorten omaehtoinen liikkuminen

Fogelholm esittää, että lasten ja nuorten omaehtoisen liikkumisen edistämiseksi tulisi huomio kohdistaa tyttöihin, murrosikäisiin nuoriin, lihaviiin ja koulussa heikoimmin menestyviin. Näiden ryhmien fyysinen aktiivisuus on usein vähäistä. Fogelholm ehdottaa, että lasten ja nuorten omaehtoisen liikkumisen mahdollistamiseksi tulisi heidän elinympäristöjään kehittää, jolloin kyetään edistämään lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden kasvamista. Myös vanhempien tuki lapsilleen on merkittävässä roolissa, vanhempienkin omaehtoista liikkumista pitäisi edistää. Tällöin he toimisivat kannustavana esimerkkinä lapsilleen ja nuorilleen. (Fogelholm 2011, 82.) Myös opetusministeriön (2008, 18) julkaisussa Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 esitetään, että omaehtoisen liikkumisen kannalta lasten ja nuorten tilanne nähdään huolestuttavana. Noin viidennes nuorista pojista ja neljännes tytöistä liikkuu erittäin vähän terveytensä kannalta. Elintapatauti- ja sairaudet ovat yleistyneet viime vuosina myös lasten ja nuorten keskuudessa. Huomionarvoisena julkaisussa pidetään myös nuorten urheiluseuraliikunnan ja sen mukana heidän omaehtoisen ja -toimisen liikkumisen vähenemisen oleellisesti 12 ikävuoden jälkeen.

Koti ja kotipiha, asuinkorttelin piha, koulu ja koulun piha sekä ohjattu liikuntaharrastustoiminta lapsen kotikunnassa ovat keskeisimmät ympäristöt lasten ja nuorten omaehtoisen liikkumisen edistämisessä. Toisaalta pelkkä liikkumismahdollisuuksien edistäminen ei kuitenkaan ratkaise fyysisesti passiivisten riskiryhmien tuomaa haastetta. Jotain aivan uutta ja innovatiivista on keksittävä lapsille sekä nuorille, joita koulun nykyiset liikuntatunnit tai urheiluseurojen järjestämä toiminta eivät kiinnosta. (Fogelholm 2011, 82.)

Viime vuosina Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa julkaistuissa tutkimuksissa on osoitettu omaehtoisen liikkumisen yhteys vähäisempään sydän- ja verisuonisairauksien riskitekijöiden esiintymiseen kouluikäisten lapsilla sekä nuorilla. Norjalaisen tutkimuksen mukaan alle 10-vuotiailla vasta yli 1,5 tuntia omaehtoista liikkumista päivän aikana oli yhteydessä vähentyneeseen riskien kumuloitumiseen. Vastaavasti 15-vuotiaalla riitti yksi tunti päivässä.

Fogelholmin (2011, 83) mukaan sydän- ja verisuonisairauksien riskitekijät liittyvät lapsen tai nuoren liikkumattomuuteen, väärin ruokatottumuksiin sekä lihavuuteen. Lihavuuden havaitaan lisäävän edellä mainittuja riskitekijöitä jo lapsilla. Täten omaehtoisen liikkumisen voidaan ajatella suojelevan pitkäaikaissairauksilta. Lasten ja nuorten lihominen maailmanlaajuisena ilmiönä on edennyt samaan aikaan tapahtuneiden perusaktiivisuuden vähenemisen ja yleistyneen passiivisen elämäntyylin kanssa. Fogelholm esittää perustelluksi selittää lasten lihomisen olevan seurausta ainakin osittain fyysisen aktiivisuuden muutoksesta. Edelleen lasten ja nuorten lihomisen estämiseksi perusliikunnan lisäämisen voidaan ajatella olevan yhtenä keskeisimmistä ratkaisuista. Omaehtoisen liikkumisen merkittävimminä lapsen tai nuoren terveyttä edistävinä perusteina Fogelholm pitää tuki- ja liikuntaelimestön kehittymistä, psykososiaalisia vaikutuksia sekä heidän liikkumistottumusten kehittymisestä ja edelleen säilymisestä aikuisuudessa (kuva 3).

Kuva 3. Yhteenveto lasten omaehtoisen liikkumisen yhteydestä aikuisiän omaehtoiseen liikkumiseen ja terveyteen (Fogelholm ym. 2011).

Luuston kehittyminen vaatii riittäviä liikunnallisia ärsykeitä. Erityisen tärkeänä pidetään liikuntaa kasvupyrähdysten aikana. Jos nuori liikkuu vähän tai ei lainkaan murrosiässä, tämä voi johtaa siihen, että nuoren luusto ei saavuta parasta mahdollista lujutta ja rakennetta aikuisikään mennessä. Tästä on taas seurauksena osteoporoosin vaara myöhemmällä iällä. Luuston lujouden ja rakenteen vahvistamiseksi nuoren tulisikin harrastaa murrosiän kynnyksellä liikuntamuotoja, joissa on hyppyjä, pyrähdyksiä, suunnan muutoksia ja oman painon kannatusta. Fogelholm mainitsee hyviksi esimerkkeiksi tällaisista liikuntamuodoista pallopelit ja aerobisin. (Fogelholm 2011, 84.)

Fogelholm (2011, 84) esittää positiivisten liikkumiskokemusten ja kannustavan palautteen voivan vahvistaa lapsen myönteisen mielikuvan syntymistä, ainakin fyysiseen aktiivisuuteen liittyvän mielikuvan. Jos pieni lapsi kokee liikuntaan liittyviä negatiivisia kokemuksia, hän ei välttämättä jatkossa innostu mistään ponnisteluja vaativasta leikistä tai pelistä. Joukkuepelit ja muu kiva yhdessäolo leikkien tarjoavat lapselle mahdollisuuksia vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa sekä oppimaan toisten huomi-

oimista sosiaalisessa kanssakäymisessä. Lasten ja vanhempien liikkuminen yhdessä on loistava mahdollisuus heidän keskinäisen vuorovaikutuksen monipuolistumiseen ja syvenemiseen. Fogelholmin mielestä lapsi voi myös oppia joukkuepeleissä muun muassa noudattamaan sääntöjä, reilun pelin ja myötätunnon merkityksen. (Fogelholm 2011, 84.)

2.4 Suositeltava liikunta lapsena ja nuorena

Fogelholmin mukaan yleinen, yhteinen näkemys on, että lasten sekä nuorten tulee liikkua aikuisia enemmän. Yleisin suositus on 60 minuuttia päivässä, mieluiten viikon jokaisena päivänä. Vuonna 2008 asiantuntijaryhmän, joka Nuori Suomi ry:n toimesta koottiin, julkaisi ensimmäiset suomalaisille lapsille ja nuorille suunnatut liikuntasuosituksat. Nämä suomalaiset suositukset ovat sisällöltään hyvin yhteneväiset muualla maailmassa julkaistujen suositusten kanssa. Ainoa ero on, että suositeltava omaehtoisesta liikkumisen määrä on hieman tavallista suurempi. Suomalaiset liikuntasuosituksat koostuvat yleisistä, kouluikäisten liikunnan perussuosituksista sekä erillisistä, määrällisistä suosituksista 7–12-vuotiaille ja 13–18-vuotiaille.

Fyysisen aktiivisuuden perussuositus kouluikäisille on, että kaikkien 7–18-vuotiaiden tulee liikkua vähintään 1–2 tuntia päivässä monipuolisesti ja ikään sopivalla tavalla. Yli kahden tunnin pituisia istumisjaksoja tulee välttää. Suositellaan, että ruutuaikaa viihdemedian ääressä saisi olla korkeintaan kaksi tuntia päivässä. 7–12-vuotiaana tulisi liikkua vähintään 1,5–2 tuntia päivässä. Kuvassa 4 nähdään, että 13–18-vuotiaan nuoren tulisi liikkua vähintään 1–1,5 tuntia päivässä. (Fogelholm 2011, 85.)

UKK-instituutti yhdessä Nuori Suomi ry:n kanssa on kehittänyt aikuisten liikuntapiirakkaa vastaavan kuvallisen esityksen suosituksista murrosikäisen nuoren omaehtoiselle liikkumiselle. UKK-instituutissa kehitettiin vuonna 2004 kuvallinen malli aikuisväestölle suunnattujen terveysliikunnan suositusten esittämiseksi. Tämä ensimmäinen niin sanottu liikuntapiirakka havainnollisti kohtalaisen kuormittavan ja raskaan liikunnan toisiaan täydentävät hyötyvaikutukset. Kun vuonna 2008 julkaistiin uudet amerikkalaiset terveysliikuntasuosituksat, niin liikuntapiirakasta kehitettiin UKK-instituutissa kuvasta 5 nähtävä uusi versio vuonna 2009 vastaamaan näitä uusia terveysliikuntasuosituksia. (Fogelholm 2011, 73.)

Kuva 4. Fyysisen aktiivisuuden suositus 13 – 18-vuotiaille (Fogelholm ym. 2011).

Paranna kestävyyskuntoa liikkumalla useana päivänä viikossa yhteensä ainakin 2 t 30 min reippaasti tai 1 t 15 min rasittavasti.
Lisäksi kohenna lihaskuntoa ja kehitä liikehallintaa ainakin 2 kertaa viikossa.

Kuva 5. UKK-instituutin liikuntapiirakka vuodelta 2009 (Fogelholm ym. 2011).

Fogelholm (2011, 86) esittää, että lapsille suositeltavan liikunnan tulisi olla monipuolista ja heidän pitäisi liikkua paljon. Suurin osa päivän aikana tapahtuvasta liikkumisesta tulisi olla leikkimielistä, kuormittavuuden vaihtelevuus olisi hetkittäin runsasta. Monipuolinen omaehtoinen liikkuminen on myös edellytys motoristen taitojen kehittymiselle.

Fogelholm mainitsee liikunnallisen aktiivisuuden ylläpitämisen olevan haastavaa nuoren ollessa murrosiässä. Suosituksissa esitetty, vähintään 60–90 minuuttia liikkumista, mielellään viikon jokaisena päivänä, on myös murrosikäiselle hyvä lähtökohta omaehtoiseen liikkumiseen. Fogelholm korostaa, että terveyden kannalta on tärkeää harjoittaa sekä tuki- ja liikuntaelimestöä että kestävyyttä. Etenkin luustoa vahvistavat omaehtoiset liikkumisen muodot ovat sekä tytöille että pojille hyvin tärkeitä heidän kasvupyrähdyksen aikana ja heti sen jälkeen. Aivan murrosiän kynnyksellä ja murrosiän aikana on Fogelholmin mielestä suositeltavaa harrastaa luustoa ja lihaksistoa kehittäväää liikuntaa, esimerkiksi pallopelejä, hyppyä, jumppaa ja niin edelleen, kaksi kertaa viikossa. (Fogelholm 2011, 86–87.)

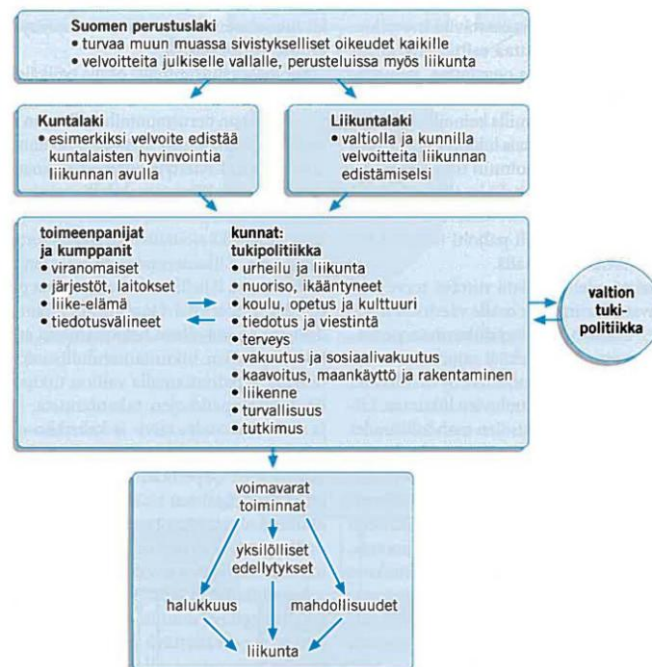
2.5 Kansalaisen mahdollisuudet omaehtoiseen liikkumiseen Suomessa

Ilkka Vuori (2011, 233) esittää, että Suomessa suurimmalla osalla työikäisestä väestöstä on erinomaiset mahdollisuudet liikkua terveyttään edistävillä tavoilla. Kevyen liikenteen väylät sekä erilaiset ulkoilureitit ovat työikäisen väestön eniten käyttämiä paikkoja liikkumiseensa. Toisaalta taas lapsille, nuorille, iäkkäille ja erityisryhmille ei ole tarjolla riittävästi heidän liikkumiseensa soveltuvia, helposti saavutettavissa olevia paikkoja. Opetusministeriön julkaisussa Liikuntarakentamisen suunta 2011 nostetaan omaehtoisen ja -toimisen liikkumisen osalta liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden olevan muuhun väestöön verrattuna erityisasemassa. Liikkumis- ja toimimisesteinä pidetään henkilöä, jonka kyky liikkua ja toimia itsenäisesti on sairauden, vamman tai muun syyn takia heikentynyt väliaikaisesti tai pysyvästi. Suomessa arvioidaan olevan pysyvästi liikkumis- ja toimimisesteisiä henkilöitä noin 10 % väestöstä. Näiden osuus kasvaa huomattavasti, kun mukaan lasketaan lapsiperheet, tilapäisesti vammautuneet ja ikääntyneet henkilöt.

Liikuntarakentamisen suunta 2011 -julkaisussa todetaan, että joka kolmas liikkumis- ja toimimisesteisistä suomalaisista ei ole tyytyväinen kuntansa tarjoamiin erityisliikuntapalveluihin. Säännöllisesti omaehtoisesti liikkuvien liikkumis- ja toimintaesteisten yhdeksi merkittävästä ongelmasta koetaan liikuntatilojen toimimattomuus sekä puuttuvat esteettömät tilat. Kasvukeskuksissa ja suurissa kaupungeissa asuvat liikkumis- ja toimintaesteiset henkilöillä on paremmat mahdollisuudet omaehtoiseen ja -toimiseen liikkumiseen kuin maaseudulla ja pienissä kunnissa asuvilla liikkumis- ja toimimisesteisillä suomalaisilla. Suurten ikäluokkien ikääntymisen myötä liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden määrä tulee lähivuosina kasvamaan entisestään. Suomen väestö ikääntyy nopeimmin teollisuusmaiden joukossa, joten väestön ikääntymiseen liittyvät haasteet kohdataan Suomessa muita kehittyneimpiä yhteiskuntia nopeammin. (Opetusministeriö 2008, 19.)

Mahdollisuudet omaehtoiseen liikkumiseen tulisi löytyä kodin läheltä, ympäristöstä, missä he toimivat joka päivä. Ilkka Vuoren mukaan kyseinen ongelma on varsin hyvin tiedostettu ja omaehtoisen liikkumisen mahdollistavia toimintaympäristöjä pyritään kuntatasolla luomaan koulupihojen liikuntamahdollisuuksia kehittämällä sekä valtiotasolla painottamalla tukipolitiikassa lähiliikuntapaikkojen rakentamista. Iäkkään sekä sairaan ihmisen mahdollisuuksia omaehtoiseen, terveyttä edistävään liikkumiseen rajoittavat talvi ja kelirikko-olosuhteet syksyisin ja keväisin. Tästä syystä Vuoren mielestä heille tulisi tarjota enemmän mahdollisuuksia liikkumiseen sisätiloissa ja ulkotilojen, kuten pihojen, käytävien ja katujen kunnossapitoa tehostamalla. Myös oikeanlaisella valaistuksella on suuri merkitys. (Vuori 2011, 233.)

Kansalaisten omaehtoisen liikkumisen mahdollistavien puitteiden toteuttamiseksi tarvitaan erilaisia voimavaroja, joiden käyttöön saamiseksi päätäjillä, päätöksentekijöillä on merkittävä myötävaikutus. Tätä edellyttää eri tahojen poliittista toimimista ja puhumista asioiden puolesta. Parhaimmillaan tästä seuraa kuntapäätäjien välisiä yleisluonteisia sopimuksia tavoitteista ja päälinjat näiden noudattamiseksi. Ilkka Vuori esittää valtioneuvoston periaatepäätösten kansalaisten terveysliikunnan edistämiseksi olevan esimerkkejä merkittävien yleisluontoisten sopimusten aikaansaamisesta. Terveyttä edistävän liikkumisen mahdollisuuksien kehittämiseksi tarvitaan useita päätöksentekijöiden välisiä yleisluontoisia sopimuksia. Valtakunnallisella tasolla terveysliikuntaan vaikuttavia yleisluontoisia sopimuksia löytyy vieläkin enemmän. Lait ovat näistä vahvimpia (kuva 6).

Kuva 6. Terveysliikunnan edistämisen järjestelmä Suomessa (Fogelholm ym. 2011).

2.6 Lähiliikuntapaikka käsitteenä

Yleisesti määriteltynä lähiliikuntapaikoilla tarkoitetaan kaikkien väestöryhmien vapaaseen käyttöön tarkoitettuja monipuolisia liikuntapaikkoja, jotka sijaitsevat asuinalueilla, lähellä käyttäjiä. Lähiliikuntapaikkarakentamisen tavoitteena on edistää erityisesti lasten ja nuorten päivittäistä liikkumista. Hyvä lähiliikuntapaikka on monikäyttöinen, viihtyisä ja sijaitsee yhdyskuntarakenteessa keskeisellä paikalla. Lähiliikuntapaikka on asuinalueensa liikunnallinen kohtaamispaikka. (Norra & Ruokonen 2006, 7.)

Norran ja Ruokosen (2006, 7) mukaan lähiliikuntapaikka on melko uusi käsite yhdyskunta- ja liikuntapaikkasuunnittelussa sekä -rakentamisessa. Termin lähiliikuntapaikka liian yksityiskohtaista määrittelyä on haluttu välttää. Sen sijaan on haluttu tarjota mahdollisuuksia myös paikallistasolle, siis kuntien päättäjille sekä virkamiehille olla innovatiivisia, luovia ja tuoda esille omia malleja lähiliikuntahankkeen toteuttamisesta kunnassaan.

Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 -strategia-asiakirjassa lähiliikuntapaikka on yleisellä tasolla määritelty seuraavalla tavalla:

Lähiliikuntapaikalla tarkoitetaan päivittäiseen liikuntaan tarkoitettua, vapaassa ja maksuttomassa käytössä olevaa liikuntapaikkaa, joka sijaitsee asuinalueella käyttäjiensä helposti ja turvallisesti saavutettavassa paikassa. Lähiliikuntapaikan fyysinen toteutus lähtee paikallisista tarpeista ja lähtökohdista, mutta keskeisinä tavoitteena korostuvat aina myös lähiliikuntapaikan liikunnallinen monikäyttöisyys, ympärivuotisuus sekä viihtyisyys. (Nuori Suomi ry 2011.)

Sijoituskohteiden ja toimintojen osalta lähiliikuntapaikan määritelmää on täydennetty Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 -asiakirjassa näin:

Ensisijaisina lähiliikuntapaikkojen sijoituskohteina pidetään esimerkiksi koulujen piha-alueita, asuinalueiden lähikenttiä ja -puistoja. Lähiliikuntapaikoille soveltuvia toimintoina mainitaan esimerkkeinä erilaiset palloilun pienpelialueet, liikunnalliset leikki- ja leikkivälineet, ulkokuntolaitteet, rullalautailupaikat, hiihtomaat ja pulkkamatkat sekä muut monipuolisesti erilaisia käyttäjäryhmiä palvelevat liikuntamahdollisuudet. (Nuori Suomi ry 2011.)

Ruokonen ym. mainitsevat, että eri puolille Suomea on 2000-luvulla toteutettu kymmeniä lähiliikuntahankkeita. Alakoulujen pihoja pidetään erinomaisina puitteina lähiliikuntapaikka rakentamiseksi asuinalueelle, sillä koulujen pihoilla on korkea käyttöaste ja ne sijaitsevat keskeisellä paikalla asuinalueilla. Koulun pihassa sijaitsevalla lähiliikuntapaikalla koulupäivien aikana oppilaat pääsevät liikkumaan välituntien aikana. Lähiliikuntapaikkaa voidaan hyödyntää myös opetuskäytössä sekä myös iltapäiväkerhotoiminnassa. Lähiliikuntapaikka sijaitsee keskeisellä paikalla ja kaikkien asuinalueen asukkaiden on helppo käyttää sitä omaehtoiseen liikkumiseensa ja yhdessäoloon muiden käyttäjien kanssa, myös iltaisin ja viikonloppuisin. Koulupiha soveltuu hyvin lähiliikuntapaikoiksi, sillä niissä on yleensä jo olemassa olevaa liikunta- ja leikkivälinevarustusta, pallopelialueita sekä runsaasti helposti käytettävissä olevaa tilaa. Näin ollen mo-

nipuolisen lähiliikuntapaikan toteuttamiseksi ei vaadita aivan kohtuutonta uudisrakentamista. (Norra & Ruokonen 2006, 8.)

2.6.1 Valtionavustusta puoltavat kriteerit liikuntapaikkarakentamiselle

Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 -asiakirjassa linjatut keskeiset periaatteet ja strategiset painopistealueet sekä liikuntalain määräykset huomioidaan valtion talousarviossa liikuntapaikkarakentamiselle osoitettujen resurssien myöntämisessä. Valtion talousarvioon varatun määrärahan puitteissa myönnetään veikkausvoittovaroista peräisin olevia valtionavustuksia liikuntapaikkojen sekä niihin liittyvien vapaa-aikatilojen perustamishankkeisiin. Valtion talousarviosta avustettavat perustamishankkeen kustannukset muodostuvat varsinaisen liikuntapaikan, esimerkiksi lähiliikuntapaikan, rakentamisen kustannuksista, liikuntapaikan tarkoituksenmukaisesta varustamisesta, liikuntatoiminnan edellyttämien oheistilojen rakentamiskustannuksista sekä mahdollisen rakennettavan katsomon tai sen osan rakentamisen kustannuksista. Katsomon rakentamisen kustannukset huomioidaan, jos hankkeen käyttötarkoitus tukee katsomon rakentamista osana liikuntapaikan toiminnallista kokonaisuutta ja katsomoa on yleisessä käytössä, eikä tätä ole rajattu käyttöoikeuden myynnin tai muun seikan johdosta liikuntapaikan tai -tilan hankinnasta. (Opetusministeriö 2008, 29.)

Liikuntalain 8 § määritetään kriteeri laajoista käyttäjäryhmistä. Avustuksilla edistetään erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista, hankkimista, peruskorjaamista ja varustamista. Käytännössä ensimmäisen, valtionavustuksen myöntämistä puoltavan kriteerin vaatimukset täyttävät ympäri vuorokauden tehokkaassa käytössä olevat liikuntapaikat. Lisäksi liikuntapaikat monikäyttöisinä tiloina tai alueina palvelevat erilaisia käyttäjäryhmiä eri vuodenaikoina. Tarkemmin sitä, että liikuntapaikka palvelee laajoja käyttäjäryhmiä, voidaan tarkastella kolmen eri tekijän kannalta. Liikuntapaikan fyysinen rakenne mahdollistaa suuret käyttäjämäärät. Liikuntapaikan tulee olla eri käyttäjäryhmien saavutettavissa esteettömästi. Kolmantena tekijänä mainitaan käyttöpolitiikka, käsittäen käyttövuoro- ja taksapolitiikan. Käyttöpolitiikka mahdollistaa erilaisten käyttäjäryhmien omaehtoisen liikkumisen. Säännöksen mukaisina liikuntapaikkoina pidetään ennen kaikkea lähiliikuntapaikkoja, liikuntasaleja ja uimahalleja. (Opetusministeriö 2008, 30.)

Liikuntarakentamisen suunta 2011 -asiakirjassa (2008, 30) esitetään toinen valtionavustuksen myöntämistä puoltava kriteeri seuraavasti. Liikuntalain 8 § määrittää, että valtionavustusta voi ensisijaisesti saada kunta tai kuntayhtymä sekä kunnan tai kuntayhtymän määräämisvallassa olevalle yhteisö. Avustusta voidaan myöntää myös muille yhteisöille. Kunnan on liikuntalain 2 §:n mukaan tarjottava edellytyksiä kuntalaisten omaehtoiselle ja -toimiselle liikkumiselle. Suurin osa Suomen kunnista omistaa suurimman osan kuntalaisten käytössä olevista liikuntapaikoista. Viime kädessä kunnan tulee hallita ja koordinoita kunnan kaikkien liikuntapaikkojen kokonaisuutta, joten yksityiseltä taholta tulevien avustushakemusten kohdalla opetusministeriö edellyttää kunnan lausuntoa hankkeen soveltuvuudesta osaksi kunnan liikuntapaikkapalvelujen kokonaisuutta. Lisäksi opetusmi-

nisteriö edellyttää lausuntoa kunnan sitoutumisen asteesta liikuntapaikkahankkeen toteutukseen ja tai ylläpitoon jatkossa.

Myös kumppanuusmalli public-private-partnership eli PPP-malli voidaan hyväksyä opetusministeriössä valtionavustusta myönnettäessä. PPP-mallissa julkinen ja yksityinen toimija sitoutuvat yhteistyöhön, esimerkiksi rakennushankkeen osalta. PPP-mallissa käytetään yksityistä rahoitusta julkisessa palvelutuotannossa. Liikuntapaikkarakentamisen osalta tämä tarkoittaa, että yksityinen rahoittaja suunnitteluttaa, rakennuttaa ja rahoittaa rakennuksen tulevan käyttäjän tarpeiden mukaisesti. Liikuntapaikkahankkeen valmistuttua yksityinen rahoittaja huolehtii rakennuksen kunnossa pidosta sekä kokonaisuudessaan ylläpidosta. Toimitilojen ja palvelujen käytöstä tehdään pitkäaikainen, vähintään kymmenen vuoden, useimmiten 20–30 vuoden sopimus.

Käyttäjälle eli kunnalle yhteistoimintamalli merkitsee kertaluontoisen investointimenon muuttamista vuotuismenoksi. Kiinteistönomistamisen sijaan kunta maksaa projektiyhtiölle kiinteistön käytöstä mahdollisine palveluineen. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisesti valtionavustus voidaan myöntää ainoastaan liikuntapaikan omistajalle. (Opetusministeriö 2008, 30–31.)

Kolmantena valtionavustuksen myöntämisen kriteerinä liikuntarakentamisen suunta 2011 -asiakirjassa mainitaan, että liikuntapaikalla on oltava korkea käyttöaste. Kun on tiedossa, että liikuntapaikalla on korkea käyttöaste, on tilanne on liikuntapaikan ylläpitäjän kannalta edullinen. Tilanne on myös kestävä kehityksen ja ympäristökysymysten kannalta ihanteellinen. Liikuntapaikan käyttötulojen ennustettavuus kasvaa ja luo edellytyksiä aktiiviselle liikuntaharrastukselle. Käyttötulot tarjoavat edellytyksiä liikuntapaikan laadukkaalle ylläpidolle.

Liikuntapaikkahankkeella on myös aidosti pyrittävä lisäämään mahdollisuuksia kuntalaisten omaehtoiselle ja -toimiselle liikkumiselle, joten ainoastaan liiketoiminta-ajatteluun liittyvä rakentamisintressi ei tämän kriteerin mukaan puolla hankkeen avustamista. Valtionavustusta myönnettäessä on arvioitava hankkeen toteutumista liikuntapaikan kysynnän perusteella. Valtionavustusta hakevan kunnan tai kuntayhtymän on esittävä hakemuksessaan liikuntapaikkahankkeen tarveperusteet käyttöä koskevin tunnusluvuin. (Opetusministeriö 2008, 31.)

Neljäntenä valtionavustuksen kriteerinä on, että liikuntapaikkahankkeen on edistettävä yhden tai useamman liikuntalain määrittelemän arvoperustan toteutumista kuntalaisten omaehtoisessa liikkumisessa. Näitä ovat tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja kulttuurien moninaisuus. Tasa-arvo koskee sukupolvien, sukupuolten, Suomen eri alueiden välistä, kielellistä sekä sosiaalista tasa-arvoa. Liikunnalliseen tasa-arvoon sisältyy myös toimimis- ja liikkumisesteisten sekä eri tavalla liikunnasta syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alla olevien kansalaisten mahdollisuudet liikkua omaehtoisesti ja -toimisesti. Tasa-arvoa, suvaitsevaisuutta ja kulttuurien moninaisuutta edistetään muun muassa siten, että kehitetään ja monipuolistetaan liikun-

tapaikkatarjontaa. Tavoitteena on tällöin saada kaikki kuntalaiset liikku-
maan monipuolisesti heidän terveytensä edistämiseksi. (Opetusministeriö
2008, 31.)

Viides valtionavustuksen myöntämisen kriteeri liikuntapaikkarakentami-
selle on, että julkisin varoin rakennettavia tai hankittavia tiloja pitäisi
myös suunnitella ja toteuttaa eri ministeriöiden hallinnonalojen yhteistyös-
sä. Varsinkin liikuntatoimen ja koulutoimen yhteishankkeet katsotaan vii-
dennen kriteerin täyttäväksi, kun puhutaan ala- ja yläkoulujen sisä- ja ulko-
tilojen liikuntamahdollisuuksien parantamisesta.

Tulevaisuudessa voidaan myös lisätä erilaisten terveyttä edistäviin tarkoi-
tuksiin ja ikääntyvien omaehtoisen ja -toimisen liikkumisen mahdollisuuksien
lisäämiseen kohdistuvien liikuntapaikkahankkeiden poikkihallinnollisia
toteuttamiskeinoja. Lisäksi mittavat liikuntapaikkarakentamishankkeet,
joissa kulttuurin erimuodoille voidaan osoittaa harrastuspaikkoja samasta
rakennuksesta, tulevat myös kysymykseen tulevaisuudessa arvioitaessa
valtionavustuksen myöntämisen perusteita. (Opetusministeriö 2008, 31.)

Liikuntarakentamisen suunta 2011 -asiakirjassa (2008, 31) kuudentena kri-
teerinä valtionavustuksen myöntämiselle esitetään, että hanke voidaan hy-
väksyä yleiseksi malliksi ympäristöystävällisestä ja energiatehokkaasta
liikuntapaikkarakentamisesta. Liikuntalain 1 §:ssä määritelty arvoperusta
kestävän kehityksen tukemisesta painottaa kaikkien liikunnan sektorilla
toimivien tahojen, kuten kuntien, vastuuta energiatehokkuuden lisäämi-
seen liikuntapaikkarakentamisessa. Julkisten rakennusten ja valtion avus-
tamien muiden liikuntaympäristöjen, esimerkiksi lähiliikuntapaikkojen, tu-
lisi toimia esimerkkeinä innovatiivisista hankkeista tai kestävästä kehitystä
edesauttavista ratkaisuista.

Seitsemäntenä puoltavana kriteerinä valtionavustukselle on, että peruskor-
jaushankkeessa hankkeen toteuttaminen lisää kunnan tai kuntayhtymän
tarjoamia puitteita kuntalaisten liikunnan harrastamiselle verrattuna alku-
peräiseen tilanteeseen. Myös parantunut liikuntapaikan energiatehokkuus
täyttää kyseisen kriteerin. Tavoitteena on tavanomaisen peruskorjauksen,
esimerkiksi sisäpintojen uusimisen sijaan lisätä liikuntapaikan toiminnal-
lista kapasiteettia ja saada liikuntatilasta aikaisempaa monikäyttöisempi.
Opetusministeriössä katsotaan tarpeelliseksi lisätä olemassa olevien lii-
kuntapaikkojen korjausrakentamisessa rakennuskannan energiatehokkuu-
ta ja ympäristöystävällisyyttä. (Opetusministeriö 2008, 31–32.)

Viimeinen eli kahdeksas kriteeri valtionavustuksen myöntämiselle liikun-
tapaikkarakentamiselle on, että liikuntapaikkahanketta ei ole aloitettu ja
sen hankkeen toteuttaminen voidaan aloittaa valtionavustuksen myöntö-
vuonna. Valtionavustuslain 7 §:n mukaan valtionavustuksen yleisenä edel-
lytyksenä on, että valtionavustuksen myöntämiselle on perusteltu tarve.
Valtionavustus katsotaan tarpeelliseksi, jos kyseistä toiminnan tai hank-
keen toteuttaminen ei olisi mahdollista ilman valtionavustuksen myöntä-
mistä.

Avustuksen myöntäminen katsotaan tarpeelliseksi myös silloin, kun yhteiskunnallisesti hyödylliseksi arvioitu hanke tai toiminta toteutuisi ilman valtionavustuksen myöntämistä oleellisesti hitaammin tai suppeampana. Valtionavustuksen myöntämiseen käytettävissä olevien varojen riittävyyden varmistamiseksi ja edelleen valtionavustusten avulla harjoitettavan yhteiskuntapolitiikan vaikuttavuuden kannalta pidetään tärkeänä, että valtionavustusta ei myönnetä hankkeeseen, joka voidaan toteuttaa esitetyllä tavalla ja esitetystä laajuudessaan valtionavustuksesta riippumatta.

Opetusministeriö myöntää avustusta vuosittain valtiontalousarvioon otetun liikuntapaikkarakentamisen resurssin puitteissa. Täten on perusteltua avustaa vain liikuntapaikkahankkeita, jotka kyetään toteuttamaan samana vuonna, kun hankkeelle myönnetään valtionavustus. Tapauskohtaisesti voidaan katsoa riittäväksi, että opetusministeriö on varautunut avustamaan kyseistä hanketta liikuntapaikkarakentamisen rahoitussuunnitelmassaan ennen liikuntapaikkahankkeen käynnistymistä. (Opetusministeriö 2008, 32.)

3 YLÄKOULUPIHOJEN NYKYTILA SUOMESSA

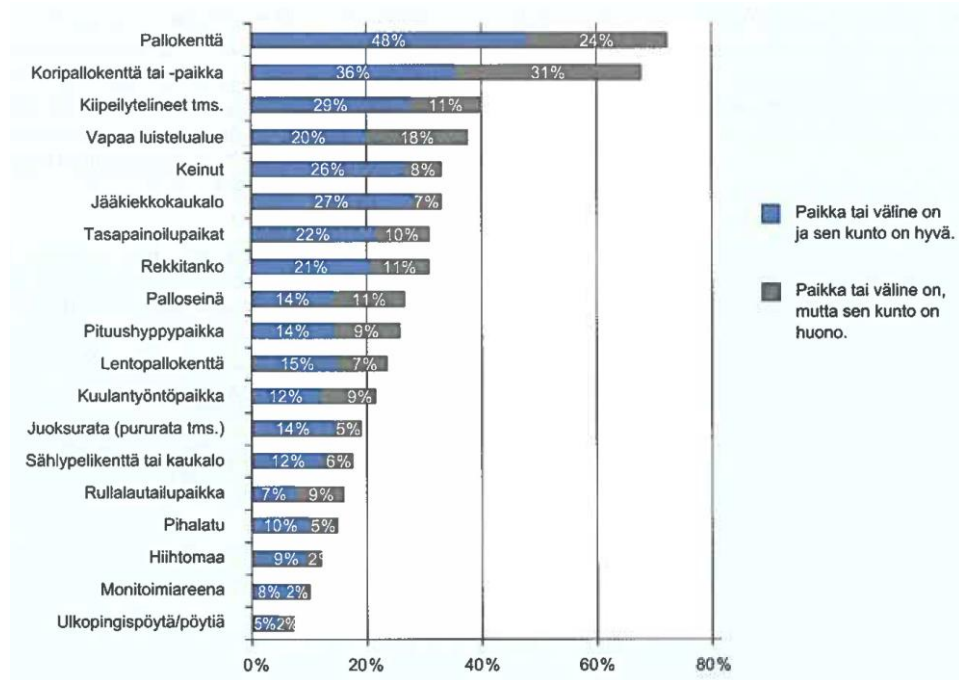
Mitä mahdollisuuksia suomalaisten yläkoulujen piha-alueet tarjoavat yläkouluikäiselle omaehtoiseen liikkumiseen sekä välitunneilla että heidän vapaa-ajallaan? Suomalaisten yläkoulujen liikuntaolosuhteiden nykytilaa tarkastellaan vuonna 2008 Nuori Suomi ry:n julkaiseman yläkoulujen liikuntaolosuhdeselvityksen pohjalta.

3.1 Yläkoulujen piha-alueiden liikuntaolosuhteet

Yhtenä keskeisenä perusedellytyksenä Ruokonen, Norra, Suhonen ja Karvinen (2009, 6) pitävät kouluikäisten riittävälle fyysiselle aktiivisuudelle heidän päivittäisen lähiympäristön tarjoamia riittävään omaehtoiseen liikkumiseen innostavia paikkoja. Tarkasteltaessa liikuntaolosuhteita voidaan todeta hyvän koulunpihan palvelevan koulujen liikunnanopetuksen tavoitteiden toteutumista. Lisäksi hyvä koulunpiha kannustaa koulupäivän aikaiseen, esimerkiksi välitunneilla tapahtuvaan, liikunta-aktiivisuuteen. (Ruokonen ym. 2009, 14.)

Ruokosen ym. (2009, 15) laatiman selvityksen perusteella tyypillisimmät liikkumisen mahdollisuudet yläkoulujen pihoissa ovat pallokenttä sekä koripallon pelaamiseen suunnattu alue. 70 prosentissa yläkouluista nämä löytyvät (kuvio 2). Valitettavasti merkittävä osa pallokentistä ja koripalloilualueista olivat heikkotasoisia. Talvella käytettäviä liikuntapaikkoja olivat selvityksen mukaan tyypillisesti luistelualue ja jääkiekkokaukalo. Nämä löytyivät hieman yli kolmasosasta yläkouluja. Toimintavälineitä yläkoulujen pihassa ovat tavallisimmin kiipeilyteline ja keinut, nämä löytyvät hieman yli kolmasosasta yläkouluja.

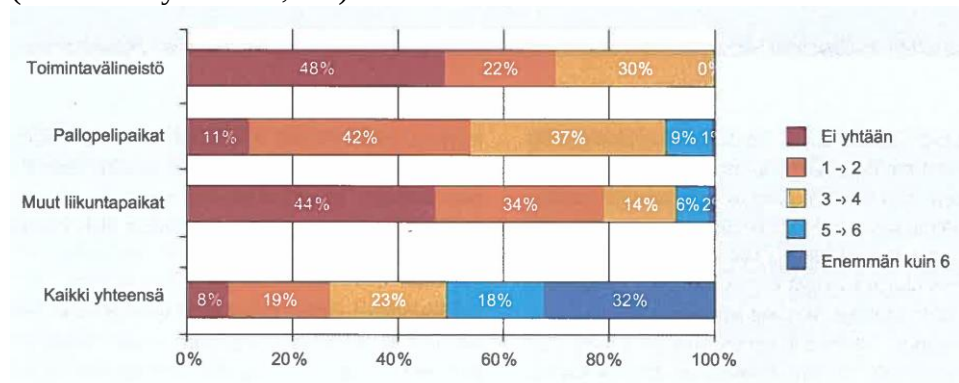
Tämän päivän nuorten suosimia lajeja on huomioitu vain muutamilla Suomen yläkoulujen pihoilla. Vain alle viidesosassa yläkouluja pihasta löytyi muun muassa monitoimiareena, joka mahdollistaisi esimerkiksi salibandyn pelaamisen, sekä rullalautailupaikkoja. Yksittäisissä tapauksissa yläkouluja piha-alueelta löytyi seuraavanlaisia liikuntapaikkoja: tenniskenttä, beachvolley-kenttä, sulkapallokenttä, korkeushyppypaikka, frisbeegolf-rata, moukaririnki ja keihäänheittopaikka. (Ruokonen ym. 2009, 15.)

Kuvio 2. Yläkoulujen liikuntaolosuhteet -valtakunnallinen selvitys 2008. Selvitykseen vastanneiden yläkoulujen piha-alueiden liikuntapaikat ja -tilat. (Ruokonen, Norra, Suhonen & Karvinen 2009.)

Kun tarkastellaan Suomen yläkoulupihoja, näkökulmana erilaisten liikuntamahdollisuuksien kokonaismäärä, noin kolmasosa pihoista kuului selvityksen parhaimmistoön, kuten kuviosta 3 ilmenee. Erilaisia liikuntapaikkoja löytyi piha-alueelta vähintään kuusi. Suurimmassa osassa yläkoulupihoja erilaisten liikuntapaikkojen kokonaismäärä sijoittuu kuitenkin yhden ja viiden välille. Kaikkein huonoin tilanne on noin 10 prosentissa yläkouluja. Piha-alueelta ei löydy minkäänlaista liikuntapaikkaa.

Kun tarkastellaan eroja eri koulutyyppien liikuntapaikkojen kokonaismäärässä, yhtenäiskouluissa tilanne on hieman muita koulutyyppisiä parempi. (Ruokonen ym. 2009, 16.)

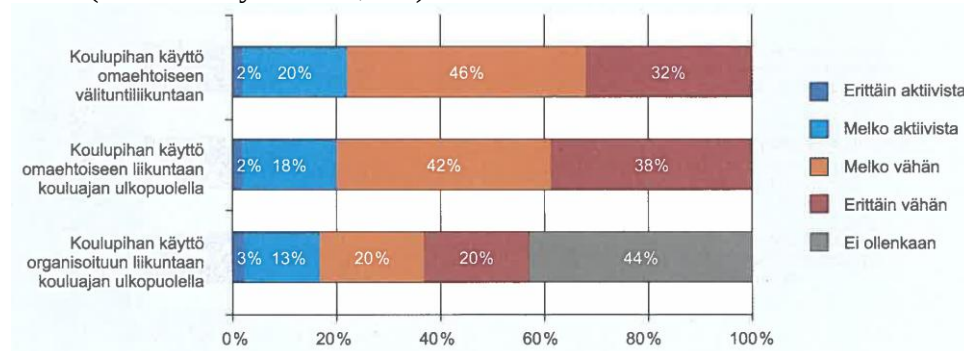

Kuvio 3. Erilaisten liikuntapaikkojen kokonaismäärät yläkoulupihoilla (Ruokonen ym. 2009).

3.2 Yläkoulujen piha-alueiden käyttö oppilaiden omaehtoiseen liikkumiseen

Vuonna 2008 Nuori Suomi ry:n toteuttamassa yläkoulujen liikuntaolosuhdeselvityksessä myös yläkoulujen rehtoreita pyydettiin arvioimaan koulun pihan sekä sisäliikuntatilojen nykyistä käyttöä välituntien aikana tapahtuvaan liikkumiseen. Kyselyn tuloksina todettiin, että koulupihoilla välituntien aikana tapahtuva liikunta on yläkouluissa vähäistä. Vain viidesosassa yläkouluja koulun rehtori arvioi välituntiliikunnan olevan aktiivista. Melko vähäiseksi välitunneilla tapahtuva oppilaiden omaehtoinen liikkuminen jäi lähes puolessa yläkouluja, erittäin vähäiseksi kolmasosassa yläkouluja.

Yläkoulujen oppilaiden vapaa-ajallaan tapahtuva omaehtoinen liikkuminen arvioitiin samansuuntaiseksi, vain viidesosassa yläkouluja piha oli oppilaiden aktiivisessa, omaehtoisessa liikuntakäytössä. Pääosassa yläkoulupihoja ei selvityksen perusteella, juurikaan ole oppilaiden omaehtoista liikuntakäyttöä kouluajan ulkopuolella. Koulupihan organisoitu liikuntakäyttö kouluajan ulkopuolella oli kaikkein vähäisintä. Aktiivista koulun tai koulun oppilaiden toimesta järjestettyä liikuttamista oli selvästi alle viidesosassa yläkoulupihoja ja lähes puolessa yläkouluista ei tällaista organisoitua, oppilaiden omaehtoista liikkumista edistävää toimintaa ollut lainkaan. (Ruokonen ym. 2009, 19.)

Kuvio 4. Yläkoulujen liikuntaolosuhdeselvitykseen vastanneiden koulujen pihan käyttö oppilaiden omaehtoisessa liikkumisessa välitunneilla ja vapaa-ajalla (Ruokonen ym. 2009.)

3.3 Yläkoulujen liikuntaolosuhdeselvityksen johtopäätöksiä

Liikuntaolosuhdeselvityksen perusteella alle neljäsosassa yläkouluja piha-alueet ovat välitunneilla oppilaiden aktiivisessa omaehtoisessa liikkumisen ympäristönä. Ruokonen ym. nostavat esille, että lähes kaikkien liikuntaolosuhdeselvitykseen osallistuneiden (95 %) rehtoreiden näkemys oli, että yläkouluikäisten välituntien aikana tapahtuvaa omaehtoista liikkumista on mahdollista lisätä olosuhteita ja ympäristöjä kehittämällä. Yläkouluikäisten fyysisessä passiivisuudessa ei siten ole kasvatusalan ammattilaisten mielestä kysymys luonnonlaista vaan tilanteesta, johon on mahdollisuus vaikuttaa. Liikuntaolosuhdeselvityksen mukaan olennaisia kehittämistä edellyttäviä asioita tästä näkökulmasta katsottuna ovatkin siis yläkoulujen koulupihat sekä välituntikäytännöt. (Ruokonen ym. 2009, 23.)

Tehdyn selvityksen perusteella yläkoulujen piha-alueiden kehittämisellä on merkittävä yhteiskunnallinen tilaus yläkouluikäisten päivittäisen omaehtoisen liikkumisen edistämiseksi. Ruokonen ym. (2009, 24) esittävät yhdeksi mahdollisuudeksi nuorien fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi yläkoulujen pihojen kehittämisen asuinalueiden lähiliikuntapaikkana. Suurin osa lähiliikuntahankkeista on toteutettu alakoulujen piha-alueelle, mutta yläkoulupihoihinkin toteutetuista lähiliikuntapaikoista on olemassa hyviä esimerkkejä. Opinnäytetyön tutkimuksen tarkastelussa ovat kolme yläkoulupihaan toteutettua lähiliikuntapaikkaa Kuopiossa, Seinäjoella ja Säkylässä.

Liikuntaolosuhdeselvityksessä Ruokonen ym. mainitsevat pääosan selvitykseen osallistuneiden yläkoulujen rehtoreiden kannattavan heidän oman yläkoulunsa pihan kehittämistä ympäröivän asuinalueen väestöä palvelevaksi lähiliikuntapaikaksi. Monessa yläkoulussa olikin jo tähän tähtääviä suunnitelmia ja toimenpiteitä. Yläkoulupihojen kehittämiseksi lähiliikuntapaikaksi tarvitaan kuitenkin myös kuntien vastuullisilta hallintokunnilta, virkamiehiltä ja kuntapäätäjiltä nykyistä aktiivisempaa otetta maamme yläkoulupihojen kehittämiseksi paremmin oppilaiden omaehtoista liikkumista mahdollistavaksi ympäristöksi. (Ruokonen ym. 2009, 24.)

4 TEEMAHAASTATTELUT 19.–21.3.2012

Ensimmäiseksi luvussa 4 tarkastellaan tutkimuksessa käytettyjen menetelmien, teemahaastattelun ja sisällönanalyysin teoriaa. Seuraavaksi kuvaillaan tarkemmin, miten kyseisiä menetelmiä on tässä tutkimuksessa sovellettu. Lopuksi käydään läpi teemahaastattelujen ja haastatteluista saadun aineiston analysoinnin käytännön toteutus.

4.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa Aaltolan ja Vallin (2010, 28) mukaan käsiteltävät aihepiirit, teema-alueet, ovat etukäteen määritetyt ja kaikille haastateltaville samat. Erona strukturoituun, esimerkiksi lomakehaastatteluun verrattuna on, että teemahaastattelussa ei ole kysymyksissä mitään tarkkaa muotoa ja järjestystä.

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 48) luettelevat teemahaastattelu -nimityksen eduiksi, että haastattelu ei rajaudu pelkästään kvalitatiivisen tai kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmäksi. Haastattelukertojen määrällä tai kuinka ”syvälle” haastattelujen aiheen käsittelyssä edetään, näillä ei ole merkitystä lopputuloksen kannalta. Oleellisinta on, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelutilanteessa edetään tiettyjen valittujen ja keskeisten teemojen mukaisesti. Haastattelussa nouseekin merkittävämmäksi se, mitä haastateltava ilmaisee ja sanoo kuin mikä on tutkijan näkökulma käsiteltäviin teemoihin. Haastateltavien tulkinnat asioista ja heidän antamansa merkitykset näille asioille ovat keskeisessä osassa. Oleellista on myös, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 75) mukaan teemahaastattelussa ei haastattelulta voi kysyä ihan mitä tahansa. Teemahaastattelulla on kyettävä löytämään tutkimuksen kannalta oleellisia vastauksia, tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Niinpä etukäteen valitut teemat perustuvatkin itse asiassa tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn.

Teemahaastattelun avoimuudesta riippuen teemojen sisältämien kysymysten suhde tutkimuksen viitekehyksessä esitettyyn kuitenkin vaihtelee intuitiivisten ja kokemusperäisten havaintojen sallimisesta varsin tiukasti vain etukäteen tiedetyissä kysymyksissä pitäytymiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

4.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysia voi pitää perusanalyysimenetelmänä, joka on käytettävissä kaikissa laadullisen tutkimuksen eri muodoissa. Tuomen ja Sarajärven (2009, 91) mukaan sisällönanalyysia voidaan pitää paitsi yksittäisenä menetelmänä myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysi mahdollistaa erilaisitenkin laadullisen tutkimuksen tekemisen. Tuomen ja Sarajärven mielestä useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat itse asiassa tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, kun tällä käsitetään kirjoitettujen, äänitteiden, tallenteiden sekä muun kuvamateriaalin sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä. Jos tarkastellaan sisällönanalyysia tästä näkökulmasta, sitä ei voida pitää myöskään ainoastaan laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä. Tuomi ja Sarajärvi mainitsevat, että määrällisen sisällönanalyysin historia alkaa jo 1900-luvun alusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Tuomen ja Sarajärven mielestä sisällönanalyysia voi pitää menettelytapana, joka mahdollistaa dokumenttien analysoimisen systemaattisella ja objektiivisella tavalla. Dokumentti tulee tässä yhteydessä ymmärtää hyvin väljässä merkityksessä. Esimerkeiksi dokumentista Tuomi ja Sarajärvi nostavat kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet, haastattelun, puheen, keskustelun, dialogin, raportit ja miltei minkä tahansa kirjalliseen muotoon saatetun materiaalin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 103, 108) esittävät, että sisällönanalyysia voidaan käyttää täysin strukturoimattomankin aineiston analysoimiseen. Sisällönanalyysimenetelmää käyttäen tavoitteena on luoda sanallinen sekä selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, kadottamatta kuitenkaan aineiston sisältämää informaatiota. Tuomi ja Sarajärvi kuitenkin muistuttavat, että sisällönanalyysillä kerätty aineisto on järjestetty vain johtopäätösten tuottamista varten. Heidän mukaan monia sisällönanalyysilla toteutettuja tutkimuksia kritisoidaan juuri tästä keskenäisyydestä. Tutkija on saattanut kuvata tutkimuksessaan analyysia hyvinkin tarkasti, mutta hän ei ole kyennyt tekemään tutkimuksessaan mielekkäitä johtopäätöksiä vaan esittelee järjestämänsä aineiston ikään kuin tutkimuksensa tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Sisällönanalyysilla pyritään luomaan selkeyttä laadullisen tutkimuksen aineistoon. Tällöin selkeiden ja luotettavien johtopäätösten tekeminen tutkit-

tavasta ilmiöstä tulee mahdolliseksi. Tuomi ja Sarajärvi esittävät, että ei riitä, että tutkija esittelee järjestämänsä aineiston tutkimuksensa tuloksina. Tutkijan on myös kyettävä tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä analysoidun tutkimusaineistonsa pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Laadullisen aineiston analysoinnissa tulisi lisätä informaatioarvoa, hajanaisesta tutkimusaineistosta pyritään luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota. Tuomen ja Sarajärven mukaan tutkimusaineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Ensimmäiseksi tutkimusaineistoa pilkotaan osiin, käsitteellistetään ja lopuksi kootaan jälleen uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Laadullisen tutkimuksen aineistoa analysoidaan tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

4.2.1 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi voidaan muodostaa aineistolähtöisenä eli induktiivisena, laadullisena aineiston analyysinä tai teorialähtöisenä eli deduktiivisena. Tässä alaluvussa tarkastellaan perusteellisemmin teorialähtöistä laadullisen aineiston analyysia. Tämän opinnäytetyön tutkimuksessa käytettiin haastatteluaineistojen analysoinnissa menetelmänä teorialähtöistä sisällönanalyysia.

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimusaineiston analysoimisessa aineiston luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen, joka voi olla teoria tai käsitejärjestelmä. Analyysin ”punaisena lankana” toimii jokin teema tai käsitekartta.

Teorialähtöinen sisällönanalyysi aloitetaan analyysirungon muodostamisella. Tuomen ja Sarajärven (2009, 113) mukaan analyysirunko voidaan toteuttaa kahdella tavalla. Analyysirunko voidaan muodostaa niin, että sen sisälle muodostetaan tutkimusaineistosta erilaisia luokituksia tai kategorioita, käyttäen tutkimuksen päättelyn logiikkana ”yksittäisestä yleiseen”, eli induktiivista. Tällöin puhutaan induktiivisen sisällönanalyysin periaatteesta muodostettaessa luokituksia ja kategorioita. Käytettäessä induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita tutkimusaineistosta voidaan poimia ne asiat, jotka tutkijan tulkinnan mukaan kuuluvat analyysirunkoon, sekä asiat, jotka jäävät analyysirungon ulkopuolelle. Tuomi ja Sarajärvi esittävät, että analyysirungon ulkopuolelle jäävistä aineiston osista muodostetaan uusia luokkia edelleen noudattaen induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita. Toinen tapa muodostaa analyysirunko on, että sen muoto on strukturoitu. Tässä tapauksessa analyysirungon sisälle muodostetaan erilaiset luokitukset tai kategoriat aikaisempien, tunnettujen teorioiden tai käsitteiden pohjalta. Tutkimusaineistosta kerätään vain niitä asioita, jotka sopivat analyysirunkoon. Tällöin on mahdollista testata aikaisempaa teoriaa tai käsitejärjestelmää uudessa asiayhteydessä, kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.)

4.3 Teemahaastattelut 19.–21.3.2012

Tässä tutkimuksessa tarvittavan haastatteluaineiston keräämiseksi valittiin menetelmäksi teemahaastattelu. Haastatteluja varten laadittiin haastattelu-runko. Alustava hahmotelma tästä muodostui opinnäytetyötä ohjaavien opettajien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Opinnäytetyön toimeksiantajaa edustavan ohjaajan kanssa käydyn neuvottelun lopputulos oli, että rehtoreiden ja suunnittelijan haastatteluiden kolme teemaa täsmentyivät edelleen. Sähköpostin välityksellä käydyn ajatusten vaihdon myötä teemojen alle syntyivät tarkentavat kysymykset.

Teemahaastattelurunkoa laadittaessa ei tulisi laatia yksityiskohtaista kysymysluetteloa, vain teema-alueuuttelo. Teema-alueet tulevat tutkimustehtävästä ja teoreettisista käsitteistä muodostettuna. Teema-alueet ovat tutkimusongelmia yksityiskohtaisempia, pelkistettyjä iskulausemaisia ilmaisuja. Teema-alueet toimivat haastattelutilanteessa haastattelijan muistina tukena sekä keskustelua ohjaavana kiintopisteenä. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 67.)

Tämän tutkimuksen teemahaastatteluja varten muodostettiin teema-alueet kysymysmuotoisina lauseina. Näin siksi, että olin ensimmäistä kertaa haastattelijana ja halusin varmistua, että itseäni ja opinnäytetyöni toimeksiantajaa Nuori Suomi ry:tä hyödyttävät asiat tulevat varmasti käytyä läpi haastattelutilanteissa.

Yläkoulujen rehtoreiden, Seinäjoen Yhteiskoulun rehtori Jari Noposen, Säskylän Yhteiskoulun rehtoriin Tapio Yli-Karron, Riistaveden koulun rehtori Jarmo Tolvasen sekä Kuopion kaupungin toimistopuutarhuri Jaana Niskan haastatteluiden teemat olivat ”perustietoja lähiliikuntahankkeesta”, ”lähiliikuntapaikan toiminnallinen sisältö ja sen perustelut” sekä ”kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta”. Seinäjoen ja Säskylän yhteiskoulujen sekä Riistaveden koulun kahdeksas - ja yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden ryhmähaastattelujen teema oli ”yläkouluisten kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta”.

Teemahaastattelut toteutettiin viikolla 12, ajanjaksolla 19. – 21.3.2012. Haastatteluihin tarvittavan ajankäytön sekä laaditun teemahaastattelurungon testaamiseksi haluttiin tehdä esihaastattelu. Esihaastattelussa haastateltiin maisemasuunnittelun koulutusohjelman lehtoria Outi Tahvosta. Haastattelu toteutettiin viikolla 11, torstaina 15.3.2012 .

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 73) pitävät esihaastatteluja teemahaastattelun välttämättömänä ja tärkeänä osana ja niitä tulisikin tehdä mieluummin runsaasti kuin liian vähän. Heidän näkemyksensä mukaan kukaan ei voi lähteä ”kentälle” suoralta kädeltä kysymään ”oikeita” kysymyksiä.

Vapaaehtoisina valikoituneiden yläkoulujen oppilaiden teemahaastatteluja varten valittiin menetelmäksi täsmäryhmähaastattelu. Täsmäryhmähaastattelussa ryhmä koostuu muutamasta ihmisestä, tavallisesti ryhmän koko vaihtelee kuudesta kahdeksaan. Haastateltavat kutsutaan keskusteluun, heidät on valittu mukaan tarkoin perusteiden. Ryhmän jäsenillä koetaan olevan vaikutusta tarkastelussa olevaan ilmiöön mielipiteidensä ja asen-

teidensa kautta. Valituille ryhmän jäsenille on ilmoitettu etukäteen ryhmälle tarkasti määritelty tavoite. Täsmäryhmän toiminnassa voi olla jokin tietty teema. Tavallisin ryhmäkeskustelu on tyypiltään arvioiva tai kuvaileva. Osallistujia pyydetään esittämään tuntemuksensa esimerkiksi jostakin uudesta tuotteesta, palvelusta tai tilanteesta. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 62.) Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 63) mukaan ryhmähaastattelulla kaikissa muodoissaan on joitakin etuja, kun sitä verrataan yksilöhaastatteluihin. Ryhmähaastattelun merkittävin etu on se, että tämän avulla saadaan nopeasti tietoa samanaikaisesti usealta vastaajalta.

Edellä esitetyn teorian perusteella tässä tutkimuksessa päädyttiin soveltaamaan täsmäryhmähaastattelun menetelmää. Katsottiin, että tällä menetelmällä oppilashaastattelut voitaisiin toteuttaa ajankäytön kannalta tehokkaimmin. Lisäksi oletettiin, että yläkoulujen oppilaat kokisivat haastattelutilanteen miellyttävämmäksi ja rennommaksi, kun he ovat tilanteessa vapaaehtoisina ja ryhmässä muiden ikäistensä seurassa. Haastattelijan tavoitteena oli luoda haastattelutilanteesta mukava keskustelutuokio valitun teeman puitteissa.

Teemahaastatteluja varten muodostettujen oppilasryhmien kokoonpanon yhtenä perusteena oli tarve selvittää, onko sukupuolella merkitystä lähiliikuntapaikan käyttämisessä oppilaan omaehtoisen liikkumisen ympäristönä. Toisena perusteena oli ajatus, että kahdeksatta ja yhdeksättä luokkaa käyvillä yläkoulun oppilailla olisi perustellusti enemmän sekä myönteisiä että kenties negatiivisiakin kokemuksia heidän koulunsa pihassa sijaitsevasta lähiliikuntapaikasta. Haastattelutilanteessa heillä olisi sitten mahdollisuus tuoda esille näitä kokemuksiaan. Tämän lisäksi oletettiin, että näiltä haastatteluun osallistuvilta oppilailta voisi saada myös perustellumpia ajatuksia lähiliikuntapaikan mahdollisista puutteista, jopa ongelmista sekä kehittämistarpeista oppilaiden näkökulmasta tarkasteltuna.

Yläkoulujen rehtoreiden ja toimistopuutarhuri Jaana Niskan haastattelujen ajankohdista sovittiin heidän kanssaan puhelimitse. Ennen tätä Nuori Suomi ry:n taholta informoitiin jokaista haastateltavaa rehtoria ja toimistopuutarhuri Jaana Niskaa tulevasta haastattelusta. Haastattelut saatiin sovittua peräkkäisille kolmelle päivälle viikolle 12, maaliskuussa 2012. Haastattelujen käytännöistä sovittaessa yläkoulujen rehtoreita ohjeistettiin kokoamaan oppilashaastatteluihin ryhmä niin, että siinä olisi kahdeksaluokkalaisia tyttöjä kaksi sekä poikia kaksi. Myös yhdeksäsluokkalaisia olisi kaksi tyttöä ja kaksi poikaa. Lisäksi yläkoulujen rehtoreille korostettiin oppilaiden valinnan perustuvan täysin oppilaiden vapaaehtoisuuteen. Seinäjoen Yhteiskoulun ja Riistaveden koulun oppilaista saatiin koottua tavoitteen mukaiset ryhmät haastatteluihin, mutta Säkylän Yhteiskoulussa ryhmästä jäi puuttumaan yhdeksäsluokkalaiset pojat. Tämä paljastui vasta aloitettaessa oppilaiden haastattelua oppilaskunnan huoneessa. Kaikissa kolmessa yläkoulussa rehtorit olivat onnistuneet järjestämään sekä omaa henkilökohtaista että oppilaiden haastattelua varten tilan, missä ei ollut ylimääräistä hälyä häiritsemässä haastattelutilannetta. Lisäksi kyseiset tilat olivat muutenkin oppilaiden käytössä, millä oli varmasti merkitystä miellyttävän ilmapiirin aikaansaamiseksi haastattelutilanteeseen.

Kaikki haastattelut tallennettiin haastattelutilanteissa digitaalisella tallentimella, missä oli sisäänrakennettu mikrofoni. Yläkoulujen rehtoreiden ja toimistopuutarhuri Jaana Niskan haastattelujen kesto vaihteli noin 30 minuutista noin 40 minuuttiin. Oppilasryhmien haastatteluihin kului aikaa noin 13 minuutista noin 20 minuuttiin.

4.4 Haastatteluaineistojen litterointi ja litteroitujen haastatteluaineistojen analysointi teorialähtöisellä sisällönanalyysillä

Litterointi eli haastattelun purkaminen tekstimuotoon toteutettiin siten, että jokainen haastattelutiedosto litteroitiin yksi kerrallaan. Digitaaliselta tallentimelta toistettiin jokaisen haastattelun yläkoulun rehtorin, toimistopuutarhuri Jaana Niskan sekä yläkoulujen oppilasryhmien haastattelutiedostot ja kirjoitettiin tekstimuotoon Word 2007 -tekstinkäsittelyohjelmalla. Kaikki haastattelut tallennettiin yhteen asiakirjaan, Word-tiedostona.

Ensimmäinen haastattelu, rehtori Jari Noposen haastattelu, litteroitiin sanasta sanaan toistaen. Haastatteluaineiston litteroinnin edetessä todettiin, että haastattelun kirjoittamiseen auki tekstiksi kuluu aivan kohtuuttoman paljon aikaa, esimerkiksi rehtori Noposen haastattelun litteroimiseen kului aikaa noin 12 tuntia. Haastattelujen litteroimiseen käytettävän ajan rajallisuuden vuoksi päädyttiin muuttamaan strategiaa litteroinnin tarkkuuden suhteen. Edelleen haastattelijan esittämät kysymykset sekä haastateltavien antamien vastausten sisältö kirjoitettiin auki niin, että kysymysten sekä vastausten oleellinen informaatio tulee esille kirjallisesta aineistomateriaalista jokaisen haastatteluissa käsitellyn teeman alla.

Haastatteluaineistojen analysoimiseksi valittiin käytettäväksi menetelmäksi teorialähtöinen sisällönanalyysi. Tästä analyysistä voidaan puhua myös deduktiivisena analyysinä, sillä tutkimuksessa käytettävä päättelyn logiikka on yleisestä yksittäiseen eli deduktiivinen. Yläkoulujen rehtoreiden, toimistopuutarhurin sekä yläkoulujen oppilaiden haastatteluaineistojen analysoinneissa karkea luokittelu tehtiin temahaastatteluissa käsiteltyjen teemojen mukaisesti.

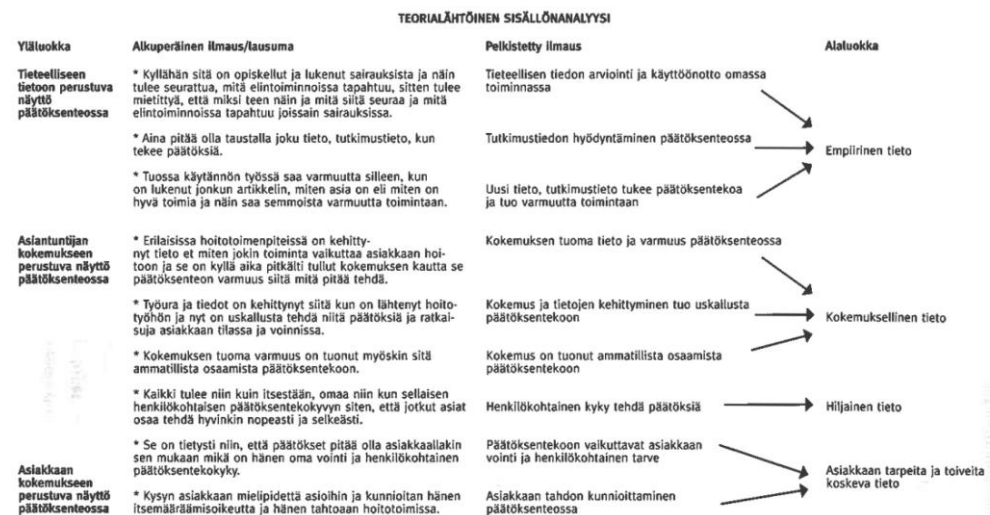
Ensimmäisessä vaiheessa kehitettiin analyysirungon ylä- ja alaluokat tutkimustehtävän perusteella. Siis haastatteluissa käsitellyt kolme teemaa ”Perustietoja lähiliikuntahankkeesta”, ”Lähiliikuntapaikan toiminnallinen sisältö ja sen perustelut” sekä ”Kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta” muodostavat analyysirungon yläluokat rehtoreiden ja toimistopuutarhurin haastatteluaineistojen luokittelussa.

Vastaavasti yläkoulujen oppilasryhmien haastatteluja analysoitaessa teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, analyysirungossa on yksi yläluokka ”Yläkoululaisten kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta”. Yläluokka on muodostettu yläkoululaisten temahaastatteluissa olleesta temasta ”Yläkoululaisten kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta”.

Rehtoreiden ja toimistopuutarhuri Jaana Niskan haastattelujen analysoimista varten luodun analyysirungon alaluokat muodostettiin haastattelujen kolmen eri teeman alle syntyneistä tarkentavista kysymyksistä. Esimerk-

keinä voidaan mainita muutama luotu alaluokka, ”Lähtökohdat ja perustelut lähiliikuntahankkeen käynnistämiseksi”, ”Yläkoulun oppilaiden osallistaminen lähiliikuntapaikan suunnittelussa”, ”Perusteet lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalinnoille” ja niin edelleen.

Teorialähtöistä sisällönanalyysia jatkettiin poimimalla eri teemojen alle muodostettuihin alaluokkiin vain ne alkuperäiset lausumat, jotka sisällöltään kuuluivat kyseiseen alaluokkaan. Tuomen ja Sarajärven (2009, 114) mukaan deduktiivisessa sisällönanalyysissa on mahdollisuus, aineistosta riippuen, poimia aluksi joko yläluokkaa tai alaluokkaa kuvaavia lausumia aineistosta ja sijoittaa ne luodun analyysirungon mukaisesti. Tässä tutkimuksessa alkuperäiset lausumat on poimittu haastatteluaineistoista aikaisemmin teemojen alle muodostettujen alaluokkien mukaan. Kaikki haastatteluaineistoista poimitut alkuperäiset lausumat kerättiin sisällönanalyysia varten luotuun analyysirunkoon, otsikon ”Alkuperäinen ilmaus/lausuma” alle. Kuvassa 7 esitetään analyysirungon muodostamisesta käytetty esimerkki.

Kuva 7. Esimerkki teorialähtöisen sisällönanalyysin analyysirungosta (Tuomi & Sarajärvi 2009).

Liitteessä 2 oleva analyysirunko on konkreettisesti Word-tekstinkäsittelyohjelman asiakirjaan luotu taulukko. Taulukossa on neljä saraketta, jotka ovat otsikoitu seuraavasti. Ensimmäisen sarakkeen otsikko ”Yläluokka”, toinen sarake otsikolla ”Alkuperäinen ilmaus/lausuma”, kolmas sarake ”Pelkistetty ilmaus” ja viimeinen sarake otsikoituna ”Alaluokka”. Tämä haastatteluaineistojen pelkistäminen jatkui siten, että haastatteluaineistoista poimitut alkuperäiset tekstikatkelmat pelkistettiin yksinkertaisiksi lausumiksi, jotka listattiin taulukossa viereiseen sarakkeeseen ”Pelkistetty ilmaus”. Pelkistetyt lausumat sijoittuvat luotuihin alaluokkiin, jotka olivat siis kolmen valitun teeman tarkentavista kysymyksistä johdettuja. Edelleen pelkistetyt lausumat sisältyvät pääluokkiin, jotka ovat yhtä kuin teemahaastattelujen kolme teemaa rehtoreiden ja toimistopuutarhurin haastatteluissa ja yksi teema yläkoulujen oppilaiden haastatteluissa.

5 SEINÄJOEN- JA SÄKYLÄN YHTEISKOULUJEN SEKÄ RIISTAVEDEN KOULUN LÄHILIIKUNTAPAIKAT

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen kohteena olleiden Seinäjoen Yhteiskoulun, Säkylän Yhteiskoulun ja Riistaveden koulun lähiliikuntapaikkojen perustietoja. Riistaveden koulun piha-alueella sijaitseva lähiliikuntapaikka on toinen osa Melalahden lähiliikuntapaikkakokonaisuutta. Ensimmäisenä kuvaillaan lähiliikuntapaikkojen toiminnot ja välineet. Kohdekohtaisten esittelyjen lopuksi on eri lähiliikuntapaikkojen toiminnalliset kokonaisuu-
det koottu yhteenvedona taulukkoon 1. Taulukossa 2 esitetään yhteenvedo-
na Säkylän yhteiskoulun ja Riistaveden koulun lähiliikuntapaikkojen mo-
nitoimiareenan mahdollistavat toiminnot. Viimeisessä aluvuossa 6.4 esite-
tään taulukkomuodossa kolmen toteutetun esimerkkilähiliikuntahankkeen
valmistumisajankohdat ja hankkeiden kustannusarvioita sekä alaluvun
viimeisessä kappaleessa lähiliikuntahankkeissa mukana olleet tahot.

5.1 Seinäjoen Yhteiskoulun lähiliikuntapaikka

Seinäjoen Yhteiskoulun piha-alueella on erillisinä muovimattopintainen salibandykenttä sekä asfalttipintaiset koripallo- ja lentopallokentät. Kori-
pallokentässä on kahdet päätykorit. Toimintavälinealueelta löytyvät kiipei-
lyteline/toimintaväline, kaksi keinua ja kolme rekkitankoa ja ulkokuntoi-
luvälineitä piha-alueella on neljä kappaletta. Koulun pihan katoksessa si-
jaitsee kolme ympärivuotiseen ulkokäyttöön tarkoitettua pingispöytää ja
piha-alueella on myös vapaa-alue, missä voi pelata esimerkiksi petankkia.
Tämä toteutettiin, kun lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa viereisen
Kivipuro ry:n kuntoutuskodin asiakkaina olleita sotainvalideja, rintamave-
teraaneja ja toipilaskuntoutujia oli tiedotettu asiasta ja heiltä pyydettiin
toiveita.

Kuva 8. Yleisnäkymä Seinäjoen Yhteiskoulun lähiliikuntapaikasta (Nuori Suomi ry 2009).

Kuva 9. Yleisnäkymä Seinäjoen Yhteiskoulun lähiliikuntapaikan toimintaväline- ja ulkokuntoiluvälinealueesta (Nuori Suomi ry 2009).

Kuva 10. Seinäjoen Yhteiskoulun pihakatoksessa sijaitsevat ympärivuotiseen ulkokäyttöön soveltuvat ulkopingispöydät (Nuori Suomi ry 2009).

5.2 Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikka

Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikan hiekkatekonurmipintaisessa monitoimiareenassa on koripallotelineet molemmissa päissä, lentopalloverkon tolpile löytyvät paikat. Jalkapallon pelaamista varten löytyvät jalkapallomaalit, monitoimiareenassa voi pelata salibandya ja muita mailapelejä tai leikkiä erilaisia leikkejä. Areenan ympärillä on hiekkatekonurmella toteutettu juoksurata, monitoimiareenan vieressä toisella puolella pituushyppypaikka hiekkalaatikolla. Lähiliikuntapaikan länsireunalla, monitoimiareenan yläpuolella, pieneen rinteeseen on sijoitettu katsomo. Se on rakennettu puretun kellarin kivistä. Katsomo toimii myös ikään kuin ulkoilma-auditoriona, on myös suosittu piknikpaikka perheille. Monitoimiareenan ja parkour -alueen väliselle alueelle sijoittuu asfaltoitu pelialue esimerkiksi liikuteltavien ulkopingispöytien alustana tai kun tarvitaan tasaista, vahvaa alustaa sitä vaativaa toimintoa, esimerkiksi erilaisia pelejä ja leikkejä varten. Monitoimiareenaa kiertävän juoksuradan ja parkour -alueen väliin jää osittain betonikivetty vapaa-alue esimerkiksi petankin tai mölkyn pelaamista varten. Huhtikuun 2012 aikana asennettavat ulkokuntoiluvälineet sijoittuvat katoksiin aivan lähiliikuntapaikan eteläreunaan. Frisbeegolfia varten ovat heittokorit tulossa lähitulevaisuudessa. Liitteenä 3 on suunnitelma Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikasta.

Kuva 11. Yleisnäkymä Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikasta (Saarijoki 2012).

Kuva 12. Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikan monitoimiareena (Saarijoki 2012).

Kuva 13. Säskylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikan parkour-alueesta (Saarijoki 2012).

5.3 Melalahden lähiliikuntapaikka, Riistaveden yläkoulun piha-alue

Yläkoulun piha-alueella sijaitsevassa monitoimiareenassa on hiekkatekonurmi. Areenassa on kiinteät jalkapallomaalit, pidemmiltä sivuilta löytyvät pienpelimaalit muun muassa salibandyn pelaamista varten. Myös tenniksen pelaaminen on mahdollista, sillä tolpat saa kiinnitettyä holkeilla monitoimiareenan laidoissa oleviin paikkoihin. Talvella monitoimiareenan hiekkatekonurmipinta jäädytetään ja yläkoulun oppilailla sekä muilla lähiliikuntapaikan käyttäjillä on mahdollisuus luisteluun ja jääkiekon pelaamiseen.

Yläkoulun piha-alueella sijaitsee myös kunnostettu, kivituhkapinnoitteinen urheilukenttä esimerkiksi pesäpallon pelaamista varten. Piha-alueella sijaitsi jo ennen lähiliikuntapaikan rakentamista kivituhkapintainen lentopallokenttä, joka kunnostettiin. Myös asfalttipintainen koripallokenttä löytyi koulun pihalta, se säilytettiin ennallaan.

Lähiliikuntapaikan rakentamisen myötä välituntipihan sekä monitoimiareenan ja muiden kenttien väliselle alueelle sijoitettiin toiminta- ja kuntoilualue, missä on neljä ulkokuntoiluvälinettä sekä kiipeily- ja muita toimintavälineitä yhteensä seitsemän kappaletta. Toiminta- ja kuntoilualue toimii myös yläkoulun piha-alueen tilanjakajana, rajaten asfaltoidun piha-alueen avoimesta pallokentästä. Ulkopingispöydät ja nyrkkeilysäkki ovat sijoitettuna välituntipihan asfalttialueelle katoksiin.

Liitteessä 4 on suunnitelma, missä näkyy Melalahden lähiliikuntapaikan toimintojen ja välineiden sijoittelu yläkoulun piha-alueella.

Kuva 14. Riistaveden yläkoulun pihassa sijaitsevan lähiliikuntapaikan toiminta-alue kuntoiluvälineineen. Taustalla näkyy monitoimiareena. Lähiliikuntapaikka sijaitsee Kuopion kaupungin Riistaveden taajamassa. (Jaana Niska.)

Kuva 15. Riistaveden yläkoulun pihassa sijaitsevan lähiliikuntapaikan monitoimiareena (Jaana Niska).

Kuva 16. Riistaveden yläkoulun pihassa sijaitsevan lähiliikuntapaikan toiminta- ja kuntoilualan ulkokuntoiluvälineet (Jaana Niska).

Taulukossa 1 esitetään vielä jokaisen esimerkkinä esiteltävän lähiliikuntapaikan toiminnot ja välineet koostettuna taulukkomuotoon.

Taulukko 1. Toiminnalliset kokonaisuudet Seinäjoen Yhteiskoulun, Säkylän Yhteiskoulun sekä Riistaveden koulun piha-alueen lähiliikuntapaikalla

	Seinäjoen koulu	Yhteiskoulu	Säkylän Yhteiskoulu	Riistaveden koulu
Lähiliikuntapaikan toiminto/väline				
Monitoimiareena			×	×
Salibandykaukalo	×			
Erillinen koripallokenttä	×			×
Erillinen lentopallokenttä	×			×
Keinut	×			
Kiipeilytelineet /toimintavälineet	×			×
Ulkokuntoiluvälineet	×		×	×
Ulkopingispöydät	×		×	×
Parkour -alue			×	

Taulukossa 2 esitetään yhteenveto Säkylän Yhteiskoulun ja Riistaveden koulun lähiliikuntapaikkojen monitoimiareenan mahdollistavista toiminnoista.

Taulukko 2. Säskylän Yhteiskoulun ja Riistaveden koulun pihan lähiliikuntapaikan monitoimiareenan mahdollistavat toiminnot.

	Säskylän Yhteiskoulu	Riistaveden koulu
Monitoimiareenan ominaisuuDET ja toiminnot		
Hiekkatekonurmi	×	×
Jalkapallo	×	×
Koripallo	×	
Lentopallo	×	
Salibandy	×	×
Tennis		×
Muut mailapelit	×	×
Jääkiekko ja luistelu		×

5.4 Perustietoja lähiliikuntahankkeista

Taulukosta 3 löytyvät yhteenvetona yläkoulujen rehtoreiden ja toimistopuutarhuri Jaana Niskan teemahaastatteluissa esille tuomia perustietoja esimerkkilähiliikuntahankkeista. Riistaveden lähiliikuntahankkeesta on mainittava, että hanke on ollut poikkeuksellinen. Lähiliikuntahanke koostui kahdesta osa-alueesta, jotka olivat varsinainen yläkoulun piha-alueelle sijoittuva lähiliikuntapaikka sekä entisen jääkiekkokaukalon tilalle toteutettava keskusleikkipuisto. Lähiliikuntapaikka on kaikille eri-ikäisille käyttäjäryhmille suunnattu, helposti saavutettava ja keskeisellä paikalla sijaitseva, tarjoten monipuoliset mahdollisuudet virkistäytymiseen ja omaehtoiseen ja -toimiseen liikkumiseen. Keskusleikkipuistosta oli tavoite saada turvallinen ja viihtyisä leikki- ja toiminta-alue, käyttäjäryhmänä leikki-ikäiset lapset. Riistaveden koulun piha-alueen lähiliikuntapaikka ja keskusleikkipuisto yhdessä muodostavat Melalahden lähiliikuntapaikan*.

Kun lähiliikuntahankkeelle on loppuvuodesta 2006 haettu valtionavustusta kokonaiskustannusarvioon 262 300 euroa perustuen, kokonaiskustannusarvoon sisältyivät siis yläkoulun piha-alue ja keskusleikkipuisto Riistaveden taajama-alueella. Itä-Suomen lääninhallituksen päätöksellä 4.5.2007 lähiliikuntahankkeelle myönnetty 30 000 euroa jakautui lähiliikuntahankkeessa yläkoulun piha-alueelle sijoittuvien toimintojen ja välineiden uudistamiseen sekä Melalahden keskusleikkipuiston toteuttamiseen.

Taulukko 3. Yläkoulujen pihaan toteutettujen esimerkkilähiliikuntapaikkojen perustietoja taulukkomuodossa. * -merkityt luvut sisältävät Riistaveden koulun pihaan lähiliikuntapaikan ja lähellä sijaitsevan keskusleikkipuiston toteutuksen kokonaiskustannusarviot.

	Seinäjoen Yhteiskoulu	Säkylän koulu	Yhteis-	Melalahden lähiliikuntapaikka* (Riistaveden koulu)
Lähiliikuntapaikka valmistui	2006	2011		2007
Lähiliikuntahankkeen kokonaiskustannusarvio, euroa (sis. alv)	noin 300 000	359 600		262 300*
Kustannusarvio suunnittelulle, euroa (sis. alv)	-	13 000		-
Kokonaiskustannusarvio toteutukselle, euroa (sis. alv)	-	188 100		191 300*
Kalusteet, varusteet, laitteet, euroa (sis. alv)	noin 136 000	141 500		71 000*
Valtionavustuksen osuus, euroa	75 000	125 000		30 000*

Lähiliikuntahankkeiden toteutuneista kokonaiskustannuksista voidaan mainita Säkylän yhteiskoulun rehtorin Tapio Yli-Karron esittämät luvut. Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntahankkeen toteutuneet kokonaiskustannukset olivat 353 000 euroa ja kalusteiden, varusteiden toteutuneet kokonaiskustannukset 129 913 euroa. Muiden lähiliikuntahankkeiden tarkkoja toteutuneita kokonaiskustannuksia ei ole ollut saatavilla tai niitä ei ehkä ole haluttu antaa julkaistavaksi tässä opinnäytetyössä.

Lähiliikuntahankkeen toteuttamisessa mukana olleita tahoja Seinäjoella olivat Tekniikkakeskus, liikunta- ja koulutoimi. Säkylässä liikunta- ja kulttuuritoimi vei hanketta eteenpäin, teki viralliset päätökset hankkeen aloittamisesta ja valtionavustuksen hakemisesta. Riistavedellä mukana olleet tahot olivat Kuopion kaupungin tilakeskus ja puistotoimisto, vapaa-ajankeskus sekä eri hallintokuntien välinen lähiliikuntatyöryhmä.

6 TEORIALÄHTÖISEN SISÄLLÖNANALYYSINNIN TULOKSIA JA TULOSTEN TARKASTELUA

Luvun 5 alaluvussa 5.2.1 esitetyn teorialähtöisen sisällönanalyysin teoriaa soveltaen on teemahaastattelujen aineistoja pelkistämällä pyritty saamaan aineisto tiiviimpään ja selkeään, tutkimuksen kannalta oleellisen informaation antavaan muotoon. Tässä luvussa esitetään analyysistä saadut tulokset yläkoulujen rehtoreiden, oppilaiden sekä toimistopuutarhuri Jaana Niskan teemahaastatteluissa käsiteltyjen teemojen ja niiden alla olleiden tarkentavien kysymysten mukaisessa järjestyksessä. Lopuksi alaluvussa 7.5 esitetään analyysin tulosten perusteella tehtyjä johtopäätöksiä.

6.1 Teema ”Perustietoja lähiliikuntahankkeesta”

Lähiliikuntahankkeen lähtökohtia ja perusteita	• koulukiinteistön saneerausremontti • edessä olevat pakolliset investoinnit toimintoihin ja välineisiin • viihtyvyyden ja koulun pihan toimivuuden parantaminen • häiriökäyttäytymiseen puuttuminen • valtioavustus lähiliikuntahankkeeseen
--	--

Kuva 17. Yhteenvedo Seinäjoen- ja Säkylän Yhteiskoulun sekä Riistaveden koulun lähiliikuntahankkeiden lähtökohdista ja perusteista.

Yläkoulujen rehtoreiden ja toimistopuutarhuri Jaana Niskan teemahaastatteluissa ensimmäiseksi käsiteltiin lähiliikuntahankkeen lähtökohtia ja perusteita. Seinäjoen Yhteiskoulun rehtori Jari Noponen mainitsee lähiliikuntapaikan suunnittelun käynnistyneen samaan aikaan aloitetun koulurakennuksen saneerauksen kanssa. Muita lähtökohtia ja perusteita olivat tarve lisätä oppilaiden viihtymistä koulun alueella koulupäivän aikana sekä häiriökäyttäytymisen, eli koulun alueella tapahtuvan oppilaiden tupakoinnin ja koulun alueelta poistumisen vähentäminen. Valtionavustuksen saaminen lähiliikuntahankkeelle oli myös merkittävässä roolissa lähiliikuntapaikan toteutumisessa.

Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntahankkeen käynnistämisen lähtökohtina ja perusteina olivat rehtori Tapio Yli-Karron mukaan alkava koulurakennuksen saneerausremontti. lähiliikuntapaikka voidaan toteuttaa samaan aikaan rakennussaneerauksen kanssa. Myös halu ja tarve saada piha-alueesta toimivampi ja viihtyisämpi oli yksi lähtökohta ja peruste. Ajatus kaiken ikäisten käyttäjien monipuolisen liikkumisen mahdollistavasta paikasta ohjasi suunnittelua. Tietenkin mahdollisuus valtionavustuksen saamiseen lähiliikuntahankkeelle vauhditti omalta osaltaan hankkeen toteuttamista.

Riistavedellä Melalahden lähiliikuntahankkeen lähtökohtia ja perusteita nimenomaan yläkoulun piha-alueelle sijoittuvassa osassa olivat yläkoulun rehtori Jarmo Tolvasen mielestä koulun piha-alueen soveltuvuus paljon tilaa tarvitseville toiminnoille, kuten monitoimiareenalle. Lisäksi Tolvanen

toi esille alueen pitkän, perinteisen historian kaikenlaisen ulkoliikunnan, muun muassa yleisurheilun ja jalkapalloilun ”näyttämönä”. Sekä rehtori Tolvanen että toimistopuutarhuri Jaana Niska toivat esille yhdeksi merkittävaksi perusteeksi ja lähtökohdaksi vääjäämättömästi edessä olevat investoinnit toimintoihin ja välineisiin. Keskusleikkipuiston leikkipaikan tilalla sijainnut jääkiekkokaukalo sekä vanhat välineet, sekä koulun alueella sijaitseva kivituhkapintainen urheilukenttä olivat ränsistyneitä, huonokuntoisia. Uusi monitoimiareena haluttiin sijoittaa yläkoulun piha-alueelle, jotta se saataisiin aktiivisempaan käyttöön.

Yläkoulujen oppilaiden osallistaminen lähiliikuntapaikan suunnittelussa	• kyselyt ja äänestykset toiminnoista ja välineistä • suunnitelmien läpikäyminen yhdessä oppilaskuntien hallitusten kanssa • oppilaiden osallistamisen positiivinen psykologinen vaikutus
---	---

Kuva 18. Yhteenveto Seinäjoen- ja Säkylän Yhteiskoulun sekä Riistaveden koulun oppilaiden osallistamisesta lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa.

Teeman alla olevaan tarkentavaan kysymykseen yläkoulujen oppilaiden osallistamisesta lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa Seinäjoen Yhteiskoulun rehtori Jari Noponen vastasi, että oppilaille järjestettiin suunnittelukilpailu, oppilaat saivat esittää ajatuksiaan ja toiveitaan piirtämällä ne heille annettuun koulun pihan pohjapiirustukseen. Lisäksi hankkeen edetessä oppilaat saivat muun muassa äänestää, millaisia välineitä he haluavat lähiliikuntapaikalle. Rehtori Noponen oli myös hankkeen edetessä käynyt oppilaskunnan hallituksen kanssa läpi eri suunnitelmia.

Myös Säkylän Yhteiskoulun oppilailta oli kyselty toiveita lähiliikuntapaikalle valittavista toiminnoista ja välineistä. Näiden perusteella on valittu esimerkiksi monitoimiareena ja parkour –välineet. Ainoastaan Säkylässä oppilaiden ryhmähaastatteluun osallistuneilla oppilailla oli mahdollisuus vaikuttaa, mitä toimintoja ja välineitä lähiliikuntapaikalle valitaan. Sekä Seinäjoella että Kuopion Riistavedellä lähiliikuntapaikkojen toteutuksesta on kulunut jo viisi – seitsemän vuotta. Lähiliikuntahankkeen suunnittelussa ovat olleet mukana silloiset ikäluokat yläkoulujen oppilaista.

Rehtori Tapio Yli-Karrolla on periaatteena, että hän haluaa osallistaa oppilaitaan mahdollisimman paljon kaikessa kouluun liittyvissä asioissa. Hänen mielestään tästä on positiivisena seurauksena muun muassa oppilaiden sitoutumisena, joka näkyy jo nyt esimerkiksi koulun piha-alueen ja lähiliikuntapaikan pysymisenä siistinä.

Riistaveden koululla oppilaita osallistettiin lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa rehtori Jarmo Tolvasen mukaan esittelemällä heille suunnitelmia ja tiedustelemalla heidän toiveitaan toiminto- ja välinevalinnoissa. Toimistopuutarhuri Jaana Niska toi esille samat seikat yläkoulun oppilaiden osallistamisesta suunnitteluvaiheessa. Hänen mukaansa oppilaiden monipuolisempaan osallistamiseen ei ollut mahdollisuuksia, koska suunnitteluun varattu aika lähiliikuntahankkeessa oli lyhyt.

6.2 Teema ”Lähiliikuntapaikan toiminnallinen sisältö ja sen perustelut”

Perusteet lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalinnoille	• yläkoulun rehtorin henkilökohtaisia mielipiteitä tukevat oppilaiden toiveet toiminto- ja välinevalinnoista • houkutteleva ja toiminnoiltaan monipuolinen lähiliikuntapaikka • monipuoliset toiminnot mahdollistava monitoimiareena • budjetti • huollon toimivuus yläkoulun piha-alueella
---	---

Kuva 19. Yhteenvedo Seinäjoen- ja Säkylän Yhteiskoulun sekä Riistaveden koulun lähiliikuntapaikkojen toimintojen ja välineiden valintaperusteista.

Seinäjoen Yhteiskoulun lähiliikuntapaikan toimintoja ja välineitä valittaessa ilmeisesti rehtori Jari Noposen henkilökohtaisilla ajatuksilla on ollut tärkeä rooli, kun tarkastellaan toteutuneen lähiliikuntapaikan toiminnallista kokonaisuutta. Perusteeksi sille, että muun muassa koripallon, lentopallon ja salibandyn pelaamiseen löytyvät kentät ja kaukalo ovat erillisinä toimintoina, Noponen tuo Yhteiskoulun suuren oppilasmäärän ja käytettävissä olleen laajan piha-alueen toimintojen sijoittamiseksi erillisiksi. Noposen mukaan monitoimiareena toimintona ei olisi yksinkertaisesti toiminut yläkoulun oppilaiden käytössä. Lisäksi lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa yläkoulun oppilaiden ajatukset ja toiveet valittavista välineistä ja toiminnoista vahvistivat rehtori Noposen ajatuksia valinnoista. Osaltaan myös välinetoimittajalla oli suuri vaikutus, kun lähiliikuntapaikalle tulivat kuntoiluvälineet.

Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalinnoissa perusteiksi rehtori Tapio Yli-Karro mainitsi, että lähiliikuntapaikka olisi houkutteleva ja tarjoaisi pienestä koostaan huolimatta mahdollisuuksia erikäisille käyttäjille monipuoliseen liikkumiseen.

Riistavedellä, Melalahden lähiliikuntapaikalla, nimenomaan yläkoulun piha-alueella, toiminto- ja välinevalintojen perusteina olivat tarpeet saneerata lähtötilanteessa huonokuntoisiksi todetut toiminnot ja välineet. Melalahden keskusleikkipuiston paikalla sijainnut jääkiekkokaukalo oli jopa vaarallisen huonossa kunnossa. Samoin kivituhkapintainen urheilukenttä, yleisurheilukentän pituushyppy- ja kuulantyöntöpaikat olivat huonossa kunnossa. Yläkoulun piha-alueelle haluttiin erilaisten pallopelien pelaamisen ja muutenkin monipuoliset toiminnot mahdollistava monitoimiareena.

Toimistopuutarhuri Jaana Niskan mukaan nimenomaan yläkoulun taholta oli esitetty toive urheilukentän säilyttämisestä avoimena, tämä mahdollistaisi muun muassa pesäpallon pelaamisen. Yhtenä perusteena pidettiin huollon toimivuutta koulun piha-alueella. Niskan mukaan lähiliikuntapaikan rakentamiseen varattu budjetti tietenkin määrittä valittavien välineiden määrän. Yläkoululaisten toiveet huomioitiin myös, esimerkiksi katosten alla sijaitsevat ulkopingispöydät hankittiin oppilaiden toiveiden mukaisesti.

Toimintojen ja välineiden ympärivuotisen käytön huomioiminen valintoja tehtäessä

- ympärivuotisen käytön huomioimisen haastavuus
- lähiliikuntapaikat eivät ole kokonaisuudessaan ympärivuotisessa käytössä
- monitoimiareena ympärivuotisessa käytössä Säkylässä ja Riistavedellä
- ulkopingispöytien ympärivuotinen käyttö huomioitu Riistavedellä

Kuva 20. Yhteenveto Seinäjoen- ja Säkylän Yhteiskoulun sekä Riistaveden koulun lähiliikuntapaikkojen toimintojen ja välineiden ympärivuotisen käytön huomioiminen valintoja tehtäessä.

Käsiteltäessä teeman alla kysymystä ympärivuotisen käytön huomioimisesta toimintoja ja välineitä valittaessa, Seinäjoen Yhteiskoulun rehtori Jari Noponen kertoi, että lähiliikuntahankkeen suunnittelun aikaan asia oli esillä, mutta siihen ei löydetty eikä ole vielä löydetty hyvää ja toimivaa ratkaisua. Talvikäyttöä merkittävämpänä seikkana Noponen pitää, että salibandykenttä ja muutkin kentät saadaan nopeasti käyttöön keväällä lumien sulettua.

Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikkaa suunniteltaessa ei rehtori Tapio Yli-Karron mukaan huomioitu toiminto- ja välinevalinnoissa ympärivuotista käyttöä. Tästä huolimatta esimerkiksi monitoimiareena on eri käyttäjäryhmien vapaassa ympärivuotisessa käytössä. Yli-Karron mielestä tärkeintä on yhdessä tekeminen ja liikkuminen, kaiken ei tarvitse olla valmiiksi suunniteltua.

Riistavedellä yläkoulun piha-alueella parhaiten ympärivuotisen käytön mahdollisuudet tarjoaa Jaana Niskan mielestä monitoimiareena. Sulan maan aikana hiekkatekonurmella voi pelata salibandya, jalkapalloa ja niin edelleen. Talvella monitoimiareena on jäädytetty mahdollistaa muun muassa jääkiekon pelaamisen ja luistelun. Myös ulkopingispöydät on suunniteltu ympärivuotiseen käyttöön.

6.3 Teema ”Kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta”

Onnistuminen toiminto- ja välinevalinnoissa	• Yleisellä tasolla rehtorit kokevat toiminto- ja välineratkaisut onnistuneiksi. • Erityisen onnistuneina valintoina rehtorit pitivät salibandykaukaloa ja monitoimiareenaa. Ne ovat hyvin suosittuja yläkoulujen oppilaiden, myös muidenkin käyttäjäryhmien keskuudessa. • Kuntoiluvälineet aikuisemman väestön suosiossa.
---	---

Kuva 21. Yhteenveto Seinäjoen- ja Säkylän Yhteiskoulun sekä Riistaveden koulun lähiliikuntapaikkojen toiminto- ja välinevalintojen onnistumisesta.

Käsiteltäessä haastatteluissa tarkentavaa kysymystä haastateltavien yläkoulujen rehtoreiden ja toimistopuutarhurin kokemuksista toiminto- ja välinevalintojen onnistumisesta, Seinäjoen Yhteiskoulun rehtorin Jari Noposen mielestä valinnoissa on onnistuttu todella hyvin. Esimerkiksi salibandykaukalo on yläkoulun oppilaiden suosiossa niin välituntien aikana kuin vapaa-ajallakin. Kuntoiluvälineet taas ovat suosittuja aikuiskäyttäjien keskuudessa. Noponen pitää myös toimintojen ja välineiden rakenteellisia ratkaisuja onnistuneita.

Säkylän Yhteiskoulun rehtorin Tapio Yli-Karron tämän hetkisen kokemuksen mukaan lähiliikuntapaikka houkuttelee eri ikäisiä käyttäjiä. Tätä hän oli lähiliikuntahankkeessa haettukin. Monitoimiareena on Yli-Karron mielestä onnistunut toimintoratkaisu, sitä käyttävät kaiken ikäiset. Hänen mukaansa nykyiset toiminnot ja välineet muodostavat lähiliikuntapaikan perusrungon, jota voidaan varioida tulevaisuudessa erilaisilla siirrettävillä ja irrotettavilla varusteilla sekä hankkimalla lisää erilaisia pelivälineitä.

Riistavedelläkin yläkoulun rehtori Jarmo Tolvanen piti monitoimiareenaa onnistuneena toimintoratkaisuna, sillä on paljon käyttäjiä eri ikäryhmistä niin sulan maan aikaan kuin talvellakin. Paikallinen jalkapalloseura pitää jalkapalloharjoituksia monitoimiareenassa jo aikaisesta keväästä alkaen. Tolvasen kokemuksen mukaan toiminta- ja kuntoilualuetta, kiipeily- ja kuntoiluvälineitä käyttävät lapsiperheet. Yläkoulun viereisen Riistaveden palvelukeskuksen senioriasukkaat eivät rehtori Tolvasen mukaan ole valitettavasti vielä löytäneet Melalahden lähiliikuntapaikan liikkumismahdollisuuksia, kuten kuntoiluvälineitä.

Toimistopuutarhuri Jaana Niskankin kokemusten mukaan toiminto- ja välineratkaisut ovat onnistuneet. Tosin Niskalla ei ole mitään omakohtaisia käyttökokemuksia toiminnoista ja välineistä, mutta hänelle saakka ei mitään negatiivista palautetta ole vuosien saatossa Melalahden lähiliikuntapaikkaan liittyen tullut.

Yläkoulun oppilaiden omaehtoinen ja -toiminen liikkuminen välitunneilla ja vapaa-ajalla

- Osa yläkoulujen oppilaista liikkuu jonkin verran välituntien aikana, lähinnä pallopelejä pelaten tai koripalloa heitellen.
- Suurin osa oppilaista seisoskelee ryhmissä ja seurustelee kavereiden kanssa välituntien aikana.

Kuva 22. Yhteenveto yläkoulujen rehtoreiden kokemuksista oppilaiden omaehtoisesta ja omatoimisesta liikkumisesta lähiliikuntapaikalla, välituntien aikana sekä vapaa-ajalla.

Tiedusteltaessa yläkoulujen rehtoreilta, kuinka he kokevat lähiliikuntapaikan tulon myötä koulun oppilaiden omaehtoisen liikkumisen lisääntyneen välituntien aikana ja vapaa-ajalla, Seinäjoen Yhteiskoulun rehtori Jari Noposen mielestä sulan maan aikana aina joka välitunnilla aina osa oppilaista joko pelaa lentopalloa tai heittelee koripalloa, pelaa salibandya kaukalossa. Tietenkin joka välitunnilla oppilaita istuu katsomossa ja seurustelee ryhmissä, mutta Noponen ei pidä tätä huonona asiana. Oppilaat saavat hänen mielestään joka tapauksessa virikkeitä. Rehtori Noposella on kaiken kaikkiaan hyvä mieli asiasta.

Noponen pitää oppilaiden välituntiliikkumisessa merkittävässä roolissa esimerkkiä antavia muutamia aktiivisia koulun oppilaita, yläkoulun liikunnanopettajien pitämiä pihatunteja sekä pallojen ja muiden välineiden helppoa saatavuutta koulun sisäänkäyntien tuulikaapeista oppilaiden käyttöön välitunneilla.

Säkylän Yhteiskoulun rehtorilla kokemukset valmistuneen lähiliikuntapaikan vaikutuksesta koulun oppilaiden liikkumiseen ovat vielä vähäiset, sillä lähiliikuntapaikka on valmistunut vasta viime vuonna, syksyn 2011 aikana. Lähiliikuntapaikan avajaiset ovat olleet 16.9.2011.

Yli-Karron mukaan säällä on vaikutusta oppilaiden liikkumiseen välituntien aikana. Yhteiskoulun oppilaat, sekä yläkoululaiset että lukiolaiset eivät halua liikkua välituntien aikaan niin, että liikkuesssa tulee hiki. Kuitenkin osa Yhteiskoulun oppilaista muun muassa heittelee koripalloa, koska siinä ei varsinaisesti tarvitse pelata, vaan voi järjestää vaikka koripistekisan. Rehtori Yli-Karron mielestä lähiliikuntapaikka itsessään ei ole lisännyt oppilaiden liikkumista välituntien aikana, vaan se mahdollistaa esimerkiksi kerhotoiminnan järjestämisen ja innostaa yläkoulun oppilaita liikkumaan vapaa-ajallaan.

Riistaveden yläkoulun rehtori Jarmo Tolvasen mukaan koulun oppilaiden keskuudessa ulkopingiksen pelaaminen on hyvin suosittua, vapaa-ajallakin. Myös sulkapallon pelaaminen on suosittua, mailat ja pallot ovat kovassa käytössä välitunneilla. Toisaalta esimerkiksi oppilaiden välituntikäytössä olevat petankkipelit eivät ole oppilaiden suosiossa.

Lähiliikuntapaikkaan liittyvät muut hyödyt	• Oppilaiden positiivinen mielikuva lähiliikuntapaikasta. • Oppilaiden viihtyvyys koulupäivien aikana lisääntynyt. • Säkylän Yhteiskoulun ja kunnan positiivisen imagon kasvu.
--	--

Kuva 23. Yhteen veto yläkoulujen rehtoreiden kokemuksista toteutettuun lähiliikuntapaikkaan liittyvistä mahdollisista hyödyistä.

Teeman alla olevaan tarkentavaan kysymykseen, mitä muita mahdollisia hyötyjä lähiliikuntapaikkaan liittyy, Seinäjoen yhteiskoulun rehtori Jari Noponen mukaan lähiliikuntapaikalla on positiivinen mielikuva koulun oppilaiden keskuudessa. Lisäksi se lisää Noposen mielestä oppilaiden viihtymistä koulupäivien aikana. Kaiken kaikkiaan rehtori Noponen kokee koulun pihan lähiliikuntapaikalla olevan kaikella tavalla positiivinen psykologinen vaikutus yläkoulun oppilaisiin. Lähiliikuntapaikan valmistumisen myötä kaikenlainen häiriökäyttäytyminen, tupakointi ja poistuminen koulun alueelta, on rehtori Noposen mukaan vähentynyt merkittävästi. Nykyään puhutaan vain yksittäisistä tapauksista viikkotasolla.

Säkylän Yhteiskoulun rehtori Tapio Yli-Karro tuo esille uuden lähiliikuntapaikan tuoneen sekä Yhteiskoululle ja Säkylän kunnalle imagolle positiivista lisäarvoa.

Mahdolliset lähiliikuntapaikkaan liittyvät ongelmat	• Lähiliikuntahankkeen suunnittelu- vaiheessa esiin nousseet ennakkoluuloiset asenteet. • Vähäinen tupakointi lähiliikuntapaikalla. • Tehokkaan valvonnan, toiminnan ohjauksen sekä selkeiden pelisääntöjen ansiosta lähiliikuntapaikoilla ei ole ilmennyt ilkeävaltaa tai muita lieveilmiöitä.
---	---

Kuva 24. Yhteen veto yläkoulujen rehtoreiden kokemuksista toteutettuun lähiliikuntapaikkaan liittyvistä mahdollisista ongelmista.

Mahdollisista lähiliikuntapaikkaan liittyvistä ongelmista tiedusteltaessa rehtori Jari Noponen nosti esille, kuinka hän kohtasi lähiliikuntahankkeen alkuvaiheissa negatiivisia ja ennakkoluuloisia asenteita yläkoulun pihaan sijoitettavaa lähiliikuntapaikkaa kohtaan. Vuosien saatossa nuorisotoimen, poliisin ja yläkoulun miesopettajien yhteistyössä toteuttama tehokas valvonta on Noposen mukaan hyvin ennaltaehkäissyt ilkeävaltaa ja niin sanottujen kaljoitteluporukoiden pesiytymistä lähiliikuntapaikalle. Ongelmat ovat jääneet vähäisiksi, lähinnä satunnaiseksi tupakoinniksi alueella.

Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikalla rehtori Tapio Yli-Karron mukaan tehokas kameravalvonta, toiminnan ohjaus sekä selkeät pelisäännöt ovat estäneet tyypillisesti tällaisissa ympäristöissä esiintyvän ilkeävallan ja muiden lieveilmiöiden syntymisen. Yli-Karro mainitsi haastattelussa yh-

deksi esille nousseeksi haitaksi, että lähiliikuntapaikan rakentamisen myötä autojen paikoitusjärjestelyt muuttuivat. Kun alkuvaiheessa yläkoululla järjestettävien tilaisuuksien yhteydessä autoja ei voinutkaan parkkeerata enää aivan pääoven viereen, tämä nostatti hieman vierailijoiden taholta ”soraääniä” ja asia koettiin hankalaksi. Rehtori Yli-Karron mukaan aika on tehnyt tehtävänsä ja uudistuneet paikoitusjärjestelyt on jo hyväksytty kuntalaisten keskuudessakin.

Toimistopuutarhuri Jaana Niska nosti mahdolliseksi ongelmaksi ennakko-luuloiset ja kyseenalaistavat asenteet keskusteltaessa lähinnä yleisellä tasolla yläkoulujen pihoista ja niihin tuotavista toiminnoista ja välineistä. Esille voi nousta kommentteja, kuten ”Eihän yläkoulun oppilaat kuitenkaan tule toimintoja ja välineitä käyttämään”.

Yläkoulujen rehtoreiden ja toimistopuutarhuri Jaana Niskan haastattelujen lopuksi heitä pyydettiin kertomaan omat terveisensä muille Suomen yläkoulujen rehtoreille, kuntien virkamiehille ja päättäjille yläkoulupihan merkityksestä yläkoululaisten arjessa.

Rehtori Jari Noposen mielestä kunnassa, taloudellisten resurssien mahdollistaessa, lähiliikuntapaikkoja kannattaa toteuttaa. Esimerkiksi yläkoulun pihaan. Ennen kaikkea hänen mielestään arvostusta lasten ja nuorten päivittäisen omaehtoisen liikkumisen edistämiseksi tehtävälle työlle tulisi lisätä kunnan virkamiesten ja päättäjien keskuudessa. Noponen pitää tärkeänä, että lähiliikuntapaikka tarjoaa yläkoululaisille mahdollisuuden lisätä välitunneilla ja vapaa-ajalla omaehtoista liikkumistaan ja lisäksi oppilaiden viihtyminen koululla koulupäivän aikana lisääntyy.

Yläkoulujen rehtoreiden vaikeaa tilannetta tasapainotellessaan tiukkojen taloudellisten resurssien ja heidän omien arvovalintojensa välillä Noponen ymmärtää täysin. Kun on valittava tulevan koulukiinteistöä käsittävän saneerauksen tai mahdollisen koulun pihaan rakennettavan lähiliikuntapaikan välillä, lähiliikuntahanke jää valitettavan usein kakkoseksi päätöksiä tehtäessä.

Noponen nostaa esille, että yläkoulun pihassa oleva lähiliikuntapaikka tarjoaa rehtorille oivan keinon ja työvälineen häiriökäyttäytymisen vähentämiseen, kuten oppilaiden tupakointiin koulun alueella tai koulun alueelta poistumiseen. Kaiken kaikkiaan Noposen mielestä lähiliikuntapaikalla koulun pihassa on oppilaisiin positiivinen psykologinen vaikutus.

Säkylän Yhteiskoulun rehtori Tapio Yli-Karro peräänkuuluttaa myös lasten ja nuorten päivittäisen omaehtoisen liikkumisen edistämiseksi tehtävän työn arvostusta niin kuntapäättäjien ja virkamiesten taholla kuin yläkoulujen rehtoreiden ja opettajienkin keskuudessa. Yli-Karron mielestä maamme yläkoulujen pihojen nykytilassa paljon kehitettävää. Asenteiden ja toiminnan lähiliikuntapaikkaa suunniteltaessa pitäisi hänen mukaan olla rohkeasti ennakkolulotonta ja innovatiivista.

Toimistopuutarhuri Jaana Niska yhtyy Yli-Karron ajatukseen ennakkolulottomuudesta ja rohkeudesta lähiliikuntapaikkaa suunniteltaessa. Lisäksi

Niskan mielestä yläkoululaisten välitunti- ja vapaa-ajan liikkumisen mahdollisuuksia tulisi lisätä. Lopputulos voi yllättää kaikki tahot todella positiivisella tavalla.

Riistaveden koulun rehtori Jarmo Tolvasen mielestä lähiliikuntapaikka yläkoulun pihassa tarjoaa mahdollisuuksia ylimääräisen energian purkamiseen liikkuville ja impulsiivisille nuorille.

6.4 Teema ”Yläkoululaisten kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta”

Tämän teeman alla oppilaiden ryhmähaastatteluissa tiedusteltiin, kuinka he käyttävät koulunsa lähiliikuntapaikkaa välitunneilla ja vapaa-ajallaan. Seinäjoen Yhteiskoulun haastateltujen oppilaiden mielestä heidän koulunsa oppilaiden keskuudessa on suosituinta salibandyn ja lentopallon pelaaminen välitunneilla sulan maan aikaan. Kuntoiluvälineitä haastatellut oppilaat eivät käytä välitunneilla, eivätkä myöskään vapaa-ajallaan. Heidän mukaan kukaan yläkoulun oppilaista ei kuntoiluvälineitä käytä. Suuri osa koulun oppilaista haluaa välituntien aikana vain istua koripallokentän kat-somossa tai vain seisoskella esimerkiksi katoksessa ja seurustella kavereiden kanssa.

Säkylän Yhteiskoulun haastatelluista oppilaista vain haastattelussa mukana olleet 8-luokkalaiset pojat olivat käyttäneet lähiliikuntapaikkaa sekä välitunneilla että vapaa-ajallaan. Haastatelluista tytöistä kukaan ei ollut vielä käyttänyt lähiliikuntapaikkaa välituntien aikana eikä vapaa-ajallakaan, ainostaan monitoimiareenaa koululiikuntatunneilla.

Riistaveden koulun haastatelluista oppilaista pojat käyttävät koulun pihan lähiliikuntapaikkaa aktiivisesti sekä välituntien aikaan että vapaa-ajallaan. Haastatelluista tytöistä vain yksi kertoi pelaavansa joskus jalkapalloa välituntien aikaan, mutta ei käytä lähiliikuntapaikkaa vapaa-ajallaan. Yleisellä tasolla yksi haastatelluista tytöistä mainitsi ainakin osan yläkoulun oppilaista talvella luistelevan ja sulan maan aikaan pelaavan jalkapalloa lähiliikuntapaikan monitoimiareenalla.

Yläkoulun lähiliikuntapaikan käyttäminen välitunneilla ja vapaa-ajalla

- Salibandyn ja lentopallon pelaaminen suosituimmat toiminnot Seinäjoen yhteiskoulun oppilaiden keskuudessa.
- Kuntoiluvälineet ei yläkoulun oppilaiden suosiossa.
- Yläkoulun oppilaista suurin osa seisoskelee ja seurustelee ryhmissä kavereiden kanssa.
- Säkylän yhteiskoulun haastatelluista oppilaista vain haastattelussa mukana olleet 8-luokkalaiset pojat olivat käyttäneet lähiliikuntapaikkaa sekä välitunneilla että vapaa-ajallaan.
- Kukaan haastatelluista tytöistä ei ollut vielä käyttänyt lähiliikuntapaikkaa.
- Riistaveden yläkoulun haastatelluista oppilaista pojat käyttävät lähiliikuntapaikkaa aktiivisesti sekä välituntien aikaan että vapaa-ajallaan.
- Haastatelluista tytöistä vain yksi kertoi pelaavansa joskus jalkapalloa välituntien aikaan, mutta ei käytä lähiliikuntapaikkaa vapaa-ajallaan.

Kuva 25. Yhteenvedo yläkoulujen oppilaiden kokemuksista toteutetun lähiliikuntapaikan käytöstä heidän omaehtoiseen ja -toimiseen liikkumiseensa välituntien aikana ja vapaa-ajalla.

Teeman alla olevaan, tarkentavaan kysymykseen lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalintojen onnistumisesta Seinäjoen Yhteiskoulun oppilaat pitivät salibandykaukalo ja koripallokenttää onnistuneita ratkaisuihin, koska niitä voi käyttää yhdessä, isommalla porukalla. Kuntoiluvälineitä haastatellut oppilaat pitivät lapsellisina, haastatellut oppilaat kokivat olevansa väärä kohderyhmä kuntoiluvälineille. Haastateltujen oppilaiden mukaan kukaan koulun oppilaista ei kehtaa käyttää kuntoiluvälineitä koulupäivän aikana, eikä vapaa-ajallakaan. Yhden Haastatellun tytön mielestä ongelma on myös se, että kuntoiluvälineillä joutuu toimimaan yksin, ei kavereiden kanssa.

Osa haastatelluista Säkylän Yhteiskoulun oppilaista piti toiminto- ja välineratkaisuja toimivina, mutta yhden haastatellun tytön mielestä he ovat käyttäneet toimintoja ja välineitä niin vähän aikaa, että ei osaa vielä kommentoida. Toinen haastatelluista tytöistä piti liikuntatuntien aikaisen käytön perusteella toimintoja välineitä ihan toimivina.

Kaikki haastatellut Riistaveden yläkoulun oppilaat pitivät monitoimiareena onnistuneena toimintoratkaisuna. Kuntoiluvälineitä kaikki haastatellut pitivät epäonnistuneena ratkaisuna heidän näkökulmastaan tarkasteltuna. Myös Riistaveden koulun oppilaat pitivät itseään vääränä kohderyhmänä kuntoiluvälineille. Hekin kokivat kuntoiluvälineet lapsellisina, eikä niitä

Riistavedelläkään kehdata yläkoulun oppilaiden keskuudessa käyttää välitunneilla ja vapaa-ajallakaan.

Onnistuminen lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalinnoissa

- Seinäjoen yhteiskoulun oppilaiden mielestä salibandykaukalo ja koripallokenttä ovat onnistuneimmat ratkaisut.
- Kuntoiluvälineet ”lapsellisia”, yläkoulun oppilaat väärä kohderyhmä kuntoiluvälineille.
- Osa haastatelluista Säkylän yläkoululaisista piti toiminto- ja välineratkaisuja toimivina, osan mielestä heidän vähäisen kokemuksen perusteella ei voi vielä kommentoida.
- Monitoimiareena kaikkien Riistaveden yläkoulun oppilaiden mielestä onnistunut toimintoratkaisu.
- Kuntoiluvälineet epäonnistunut ratkaisu oppilaiden näkökulmastaan tarkasteltuna.

Kuva 26. Yhteen veto yläkoulujen oppilaiden ajatuksista toteutetun lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalintojen onnistumisesta.

Kun haastattelutilanteissa käsiteltiin tarkentavaa kysymystä, mitä haastateltavien yläkoulujen tytöt ajattelevat itsestään lähiliikuntapaikan käyttäjinä, Seinäjoen Yhteiskoulussa haastatellut tytöt pitivät itseään vääränä kohderyhmänä nykyisille välineille yläkoulun pihassa, välineitä pidettiin turhina. Lähiliikuntapaikan välineitä haastatellut tytöt eivät käytä omaehtoiseen liikkumiseen välituntien aikana. Yhden haastatellun tytön mielestä monet oppilaat harrastavat liikuntaa ja liikkuvat omaehtoisesti vapaa-ajallaan. Välitunneilla yläkouluikäiset haluavat vain seurustella kavereiden kanssa.

Säkylän Yhteiskoulun oppilasryhmän haastatelluista tytöistä yhden mielestä lähiliikuntapaikan välineet soveltuvat yhtä lailla tytöille kuin pojille. Toisen haastatellun tytön mukaan yhteiskoulun tytöt eivät käytä toimintoja ja välineitä välituntien aikaan, tytöt mieluummin seurustelevat keskenään ryhmissä. Molemmat haastatellut tytöt olivat nähneet myös tyttöjen, ainakin seitsemäsluokkalaisten, olleen lähiliikuntapaikalla vähintään istuskelemassa ja seurustelemassa kavereiden kanssa.

6.5 Analyysin tulosten tarkastelua

Esitän alaluvussa 6.5 haastatteluaineistojen analysoinnista saamieni keskeisimpien tulosten pohjalta tekemäni johtopäätökset.

Jo lähiliikuntahankkeen alkumetreillä, kun kunnassa tehdään päätös lähteä suunnittelemaan lähiliikuntapaikkaa asuinalueella esimerkiksi yläkoulun pihaan, tulisi yläkoulun rehtorin, kunnan virkamiesten ja päättäjien yhteistyössä pohtia ja vakavasti harkita lähiliikuntahankkeen käynnistämistä

samanaikaisesti mahdollisen koulukiinteistön saneerausremontin kanssa. Tästä syntyy mitä ilmeisimmin kustannustehokastakin hyötyä, kun erilaiset toimintoratkaisut, huollon toimivuus ja materiaalihankinnat suunnitellaan ja toteutetaan yhtä aikaa. Esimerkiksi polkupyörien, mopojen, mopautojen ja autojen paikoitusjärjestelyjen, jalankululle tarkoitettujen reittien sekä koulun piha-alueen kaikenlaisen viihtyisyyden ja oppilaiden omaehtoisen liikkumisen mahdollistavan ympäristön kehittäminen on mahdollista toteuttaa järkevänä kokonaisuutena.

Jos kunnalta löytyy taloudellisia resursseja ja päättäjillä on mahdollisuuksia budjetoida euroja myös koulun pihan kehittämiseen, niin oppilaiden omaehtoisen liikkumisen mahdollisuuksien kuin koulupäivän aikaisen viihtyvyyden lisäämiseksi tämä on ehdottomasti kannattava satsaus. Tällaisella päätöksellä on varmasti kauaskantoisia positiivisia vaikutuksia sekä yläkouluikäisten nuorten että muidenkin eri-ikäisten lähiliikuntapaikan käyttäjien fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin. Heidän toimintaympäristönsä on viihtyisä sekä tarjoaa monipuolisesti erilaisia virikkeitä kuntalaisten omaehtoiseen ja -toimiseen liikkumiseen ja luontevaan, sosiaaliseen kanssakäymiseen toistensa kanssa.

Kun lähiliikuntahanke päätetään toteuttaa ja kunnan eri vastuullisten hallintokuntien yhteistyöllä ryhdytään suunnittelemaan koulun pihaan lähiliikuntapaikkaa ja sen toimintoja sekä välineitä, tulee kaikkien lähiliikuntapaikkaa tulevaisuudessa käyttävien ikäryhmien kanssa olla vuorovaikutteisessa kanssakäymisessä ehdottomasti jo aivan lähiliikuntahankkeen alkuvaiheessa. Kun lähiliikuntahanke toteutetaan yläkoulun pihaan, ovat koulun oppilaat, niin tytöt kuin pojat lähiliikuntapaikan merkittävin käyttäjäryhmä koulupäivän aikana. Tästä syystä heidät pitäisi osallistaa heti aloitettaessa lähiliikuntahankkeen suunnittelu.

Toiveita, ajatuksia sekä mielipiteitä kuultaessa tulisi ne huomioida sekä tyttöjen ja poikien näkökulmasta tarkasteltuna. Toiveet, ajatukset ja mielipiteet on syytä ottaa huomioon vakavasti. Pidän tätä tärkeänä, jotta lähiliikuntapaikan valmistuttua ei jouduttaisi tilanteeseen, että yläkoulun oppilaat ja muut käyttäjäryhmät eivät ole löytäneet toimintoja ja välineitä. Pahimmassa tapauksessa joudutaan toteamaan, että toimintojen ja välineiden käyttö on vähäistä tai lapset, nuoret tai aikuisetkaan eivät käytä niitä lainkaan omaehtoiseen ja -toimiseen liikkumiseensa.

Tutkimuksessa mukana olleiden yläkoulujen kahdeksas - ja yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden ryhmähaastatteluista haluan nostaa esille tekemiäni, mielestäni oleellisia, huomioita. Yläkoulujen oppilaiden haastatteluisissa oppilaat mainitsivat usein, että he ja muut ikäisensä nuoret eivät halua välitunneilla liikkua niin, että heille tulee hiki. Tämä huomio tuli esille myös Säkylän Yhteiskoulun rehtorin Tapio Yli-Karron haastattelun yhteydessä. Uskon, että taustalla ovat murrosikäisten nuorten ajatukset ja epävarmuus omasta ulkonäöstään ja käsitykset siitä, mitä toiset nuoret ja vastakkaisen sukupuolen edustajat hänestä ajattelevat. Nuori ajattelee, että pitää näyttää hyvältä ja olla huoliteltu tilanteessa kuin tilanteessa.

Kun aikaisemmin mainitsin yläkoulun oppilaiden osallistamisen tärkeyden lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa, yläkoulujen oppilaiden ryhmähaastatteluissa tämäkin seikka nousi hyvin esille. Seuraavassa tarkastelen oppilashaastatteluissa käsiteltyä tarkentavaa kysymystä lähiliikuntapaikan toiminto- ja välineratkaisujen onnistumisesta kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden näkökulmasta katsottuna. Seinäjoen Yhteiskoulun ja Riistaveden koulun oppilaiden ryhmähaastatteluissa oppilaat kertoivat pitävänsä ulkokuntoiluvälineitä lapsellisina, he eivät kehtaa käyttää niitä koulupäivän aikana eikä vapaa-ajallakaan. Oppilaat kokivat olevansa väärä kohderyhmä lähiliikuntapaikan ulkokuntoiluvälineille. Yläkoulujen rehtoreiden haastatteluistakaan ei tullut selvästi ilmi, miten rehtorit kokevat koulujen oppilaiden käyttävän ulkokuntoiluvälineitä koulupäivän aikana tai vapaa-ajallaan. Toisaalta Säkylässä ulkokuntoiluvälineet tulivatkin vastaan huhtikuun 2012 aikana lähiliikuntapaikalle, joten niitä ei kukaan käyttäjä ole voinutkaan vielä käyttää. Teemahaastatteluissa muutama oppilas toi esille ajatuksen, että lähiliikuntapaikalla pitäisi olla sellaisia toimintoja ja välineitä, joissa yläkouluikäiset nuoret voisivat toimia ryhmässä kavereiden kanssa. Ainakin nykyisistä lähiliikuntapaikkojen toiminnoista monitoimiareena täyttää edellä mainitun kriteerin. Sekä yläkoulujen rehtorit että oppilaatkin toivat haastatteluissa esille, että eri pallopelit mahdollistava monitoimiareena tai erilliset kentät salibandyille, koripallolle ja niin edelleen ovat yläkouluikäisten nuorten ehdottomia suosikkeja lähiliikuntapaikan toiminnoista.

Edellä teemahaastatteluista nostamieni huomioiden perusteella haluan vielä korostaa, että toteutettavan lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalinnoissa tulisi virkamies- ja kuntapäätäjätasolla hyvin vakavasti kuunnella ja huomioida lähiliikuntapaikan tulevien käyttäjien toiveita ja mielipiteitä. Lisäksi jokaisen lähiliikuntahankkeessa jollakin tavalla mukana olevan kannattaisi unohtaa asenteelliset ennakkokäsityksensä ja -oletuksensa. Sen sijaan innovatiivinen ja ennakkoluuloton näkökulma voi tuottaa yllättäviä ja kaikilta osin onnistuneita lähiliikuntapaikan toteutusmalleja. Ennakkokäsitysten ja -luulojen ei siis saisi antaa hallita tehtäessä päätöksiä lähiliikuntapaikan tulevista toiminto- ja välinehankinnoissa.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valitsemallani teemahaastattelulla oli haastavaa, mutta mielenkiintoista tuottaa tarvittava haastatteluaineisto käsiteltäväksi työni tuloksissa. Huolimatta olemattomasta kokemuksestani haastattelijan roolissa koen, että osasin haastattelutilanteissa ilmaista itseni haastateltaville ymmärrettävällä tavalla. Kykenin olemaan näissä haastatteluhetkissä koko ajan tilanteen tasalla ja johdattelemaan haastattelutilannetta niin, että kaikki kolme haastatteluun valittua teemaa tulivat käsiteltyiksi.

Tosin haastatteluaineistoja analysoidessani jouduin toteamaan, että joidenkin teemojen osalla en ollutkaan muistanut kysyä kaikkia teemaa tarkentavia kysymyksiäni kaikissa haastattelutilanteissa. Tästä syystä haastatteluaineistojen analysointi ja edelleen teemojen käsittely tältä osin jäivät vajavaiseksi ja tämä vaikuttaa tietenkin osaltaan haastatteluaineistojen tarjoaman informaation määrään.

Yhteenvedona voin sanoa, että yläkoulujen rehtoreiden Noposen, Yli-Karron ja Tolvasen sekä Kuopion kaupungin toimistopuutarhurin Jaana Niskan haastattelut onnistuivat yli odotusteni ja uskon tilanteen olleen mielenkiintoinen sekä mukavan antoisa myös haastateltavilleni. Ainakin minulle jäi todella hyvä mieli opinnäytetyöni käytännön toteutuksesta.

Myös yläkoulujen oppilaiden haastattelut onnistuivat yli odotusteni. Juuri oppilashaastatteluista olin jännittänyt eniten. Havaitsin kaikissa haastattelutilanteissa pientä alkujännitystä sekä itseni että oppilaiden kohdalla. Kuitenkin haastatteluiden edetessä jännittynyt tilanne laukesi, huomasin kuinka oppilaatkin vapautuivat ja haastatteluissa tuli enemmän keskustelua jopa oppilaiden keskuudessa. Haastattelutilanteet eivät siis olleet enää pelkkä kysymys-vastaus -asetelma, vaan tilanteissa syntyi todellista keskustelua. Tässä vaiheessa koin onnistuneeni haastattelijan roolissani.

Mielestäni valintani käyttää teemahaastattelua menetelmänä tutkimuksessani haastatteluaineistoni tuottamiseksi oli oikea ratkaisu. Menetelmänä teemahaastattelu vaatii paljon aikaa haastattelujen käytännön suunnitteluun ja toteutukseen. Tutkimukseeni osallistuvien tiedonantajien määrä oli suhteellisen helppo määritellä, koska nimenomaan yläkoulujen pihaan toteutettuja lähiliikuntapaikkoja ei maassamme montaa ole. Tutkimukseeni valitut Seinäjoen Yhteiskoulun ja Riistaveden koulun lähiliikuntapaikat ovat olleet useamman vuoden käytössä, Säkylän Yhteiskoulun lähiliikuntapaikka valmistui vuonna 2011. Yläkoulujen rehtorit valitsin tiedonantajiksi, koska jokainen heistä oli ollut aktiivisessa roolissa lähiliikuntahankkeen aikana, rehtorit Noponen ja Yli-Karro olivat toimineet yhteyshenkilönä koko lähiliikuntahankkeprosessin läpi. Toimistopuutarhuri Jaana Niska tuli mukaan tutkimukseeni tiedonantajaksi, sillä hän oli suunnittelijana, mutta myös yhteyshenkilönä Riistaveden Melalahden lähiliikuntahankkeessa. Jaana Niskan teemahaastattelun myötä sain tutkimusaineistooni suunnittelijan näkökulman. Tutkimuksessani halusin selvittää myös yläkoulujen oppilaiden ajatuksia ja kokemuksia heidän koulunsa pihassa si-

jaitsevasta lähiliikuntapaikasta. Tutkimukseen osallistuvien oppilaiden määrän arvioimiseen jouduin käyttämään hieman enemmän aikaa ja harkintaan. Lopulta päädyin Hirsjärven ja Hurmeen teemahaastattelun teoriaa ja käytäntöä -teoksen täsmäryhmähaastattelua käsittelevän teorian perusteella valitsemaan yläkoululaisia teemahaastatteluihin kahdeksan henkilöä per tutkimuskohteena oleva yläkoulu. Puolet ryhmästä halusin olevan kahdeksasluokkalaisia, toiset neljä oppilasta yhdeksäsluokkalaisia. Perusteena pidin itselläni, että sekä kahdeksas- että yhdeksäsluokkalaisilla oppilailla olisi jo pidempi kokemus yläkoulupihan lähiliikuntapaikasta ja heiltä voisi jo saada perusteltuja mielipiteitä ja ajatuksia heidän käytössään olevasta lähiliikuntapaikasta.

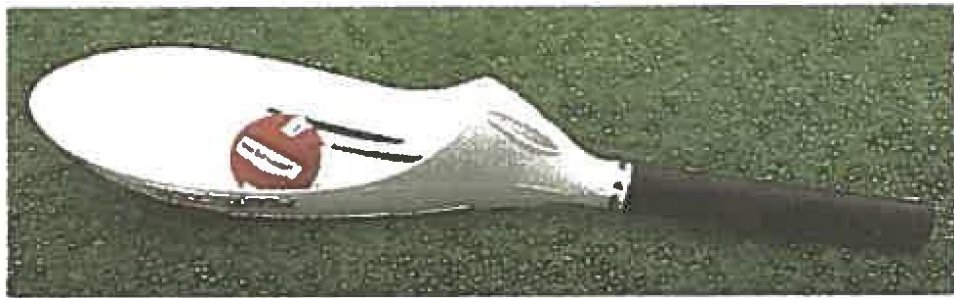
Haastatteluaineiston litteroiminen tekstimuotoon on yllättävänkin aikaa vievä prosessi, jo muutaman tunnin tallennetun haastatteluaineiston kirjoittamiseen auki tekstiksi voi mennä useampi päivä. Itselläni oli litteroitavana noin kolme tuntia tallennettua haastatteluaineistoa. Haastatteluaineiston kirjoittamiseen auki tekstiksi minulta kului neljä päivää ja noin yhdeksän tuntia per päivä. En ollut koskaan aikaisemmin litteroinut mitään materiaalia, minulla ei ollut rutiinia, mikä olisi varmasti nopeuttanut haastatteluaineistoni käsittelyä merkittävästi.

Mielestäni olen saavuttanut sekä oman että toimeksiantajani Nuori Suomi ry:n asettaman tavoitteen opinnäytetyölleni. Koen, että sisällönanalyysi -menetelmää soveltaen olen saanut laajasta, hajanaisestakin haastatteluaineistostani esille informaatioarvoltaan oleellista ja yhtenäistä materiaalia käytettäväksi tulevassa ideaoppaassa. Huolimatta siitä, että haastattelujen käytännön toteutuksissa tapahtuikin huolimattomuusvirheitä. Haastatteluaineiston analysoituani olen kyennyt mielestäni tekemään tuloksista perusteltuja johtopäätöksiä ja tulkintoja. Opinnäytetyöni johtopäätöksiä ovat tulkintani kolmen yläkoulun rehtorin, oppilaiden ja Kuopion kaupungin toimistopuutarhuri Jaana Niskan ajatuksista ja kokemuksista yläkoulun pihaan toteutetusta lähiliikuntapaikasta Kuopion Riistavedellä, Seinäjoella ja Säkylässä.

Tuloksista tekemissäni johtopäätöksissä toin esille haastateltujen yläkoulujen rehtoreiden ja toimistopuutarhuri Jaana Niskan vastauksista nousseen ajatuksen ja toiveen, että jokaisen lähiliikuntahankkeeseen jollakin tavalla kytköksissä olevan toimijan tulisi olla ennakkoluuloton ja innovatiivinen ideoitaessa ja suunniteltaessa toimintamalleja lähiliikuntapaikan toteutukseen. Mielestäni lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalintoja pohdittaessa yksi keino löytää vastauksia nuorten odotuksista ja tarpeista voisi varmasti olla, että meistä jokainen seuraisi aikaamme nuorten käyttämiä medioita hyödyntäen, kuten sosiaalista mediaa. Uskon, että tätä kautta ja nuorten ajatuksia kuuntelemalla meille syntyy käsitys siitä, mitä tämän päivän nuoret haluavat. Millä tavalla he toimivat sosiaalisessa kanssakäymisessään niin koulupäivien aikana kuin vapaa-ajallaan? Mitkä ovat ne tekijät, jotka saavat yläkouluikäisen nuoren liikkumaan omaehtoisesti päivittäisessä toimintaympäristössään niin, että sillä olisi hänen terveyttään edistävä vaikutus?

Yksi vastaus voisi olla kenties huomioida toiminto- ja välinevalinnoissa nykynuorten suosimia trendilajeja. Kuitenkin niin, että toiminnot olisivat helposti muunneltavissa vuosien myötä vastaamaan aina kunkin ikäluokan tarpeita ja odotuksia.

Esimerkkinä ehkäpä tämän päivän nuorten nousevaksi trendilajiksi voisit esitellä fast scoopin eli kauhapallon. Fast scoop on porilaisen Jussi Riikosen kehittämä sähkökäsi mainittu joukkuepeli. Fast scoopissa pelivälineinä ovat kauhamainen maila ja footbagimainen, pehmeä pallo. Kyseessä on joukkuelaji, jota voi harrastaa kuka tahansa. Fast scoopissa eli kauhapallossa ei pelkästään lahjakkuudet pääse loistamaan, sillä peli perustuu yhteistyöhön. Säännöt ovat pelissä yksinkertaiset, jokainen pääsee pelin ideasta nopeasti jyvälle pelaamisen kautta. Hämeenlinnan Kaurialan lukion lehtorin Sami Savolaisen mielestä kauhapallo voisi olla hauska lisä hänen koulunsa mailapelikurssille. Savolaisen mukaan pelin säännöt ovat selkeät ja se sopii hänen mielestään hyvin poikien ja tyttöjen yhteiseksi liikku- mismuodoksi. Sukupuolten väliset fyysiset tasoerot eivät kauhapalloa pe- latessa korostu. Koululiikuntaliitto on vuonna 2009 katsonut fast scoopin eli kauhapallon soveltuvan hyvin koulujen liikuntatunneilla pelattavaksi (Rasinkangas 2011, Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset 31.3.2012, 18.)

Kuva 27. Fast scoopissa eli kauhapallossa käytettävä kauhamainen maila ja pieni pallo (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset 31.3.2012, 18)

Oppilashaastatteluista nousi esille, että nuoret haluavat liikkua omaehtoi- sesti ja pelata pelejä yhdessä kavereidensa kanssa niin koulupäivän aikana välitunneilla kuin vapaa-ajallaankin. Uskon, että fast scoopin kaltainen pe- li vastaisi edellä mainittua nuorten ajatusta.

Ehdotukseni mahdolliselle jatkotutkimukselle olisi laajemman teemahaas- tattelun tai mahdollisesti kyselyn toteuttaminen suomalaisten yläkoulujen oppilaiden keskuudessa. Teemana voisi olla esimerkiksi murrosikäisen nuoren odotukset ja tarpeet omaehtoiseen liikkumiseen innostavasta toi- mintaympäristöstä. Siis mitä ovat ne tekijät, jotka lisääisivät heidän liikku- mistaan päivittäisessä elinympäristössään, koulussa, koulumatkoilla, asuinympäristössä ja niin edelleen. Tutkimuksessa olisi hyvä pyrkiä selvit- tämään syitä murrosikäisen fyysisen aktiivisuuden vähenemiseen ja nuo- ren passivoitumiseen omaehtoisen liikkumisen suhteen. Omassa tutkimuk- sessani valitsemani otos oli mielestäni liian pieni vastaamaan edellä mai- nitsemiini kysymyksiin.

LÄHTEET

Eskola, J. Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu? Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin, 1. osa. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-46.

Fogelholm, M. 2011. Lapset ja nuoret. Teoksessa Fogelholm, M., Vuori, I & Vasankari, T (toim.) Terveysliikunta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 76-87.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Karvinen, H., Norra, J., Ruokonen, R. & Suhonen, P. 2009. Yläkoulujen liikuntaolosuhteet-valtakunnallinen selvitys 2008. Helsinki: Nuori Suomi ry.

Norra, J. & Ruokonen, R. 2006. Koulupihat lähiliikuntapaikkoina ideaopas. Helsinki: Nuori Suomi ry.

Nuori Suomi ry n.d. 2011. Lähiliikuntapaikoille suunnattu valtionavustus. Viitattu 21.4.2012.

http://www.lahiliikuntapaikat.fi/tukea_hankkeille/avustukset/lahiliikuntapaikoille-suunnattu-valtiona

Rasinkangas, T. 2011. Hauskaa kauhapalloa. Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset 31.3.2012, 18.

Opetusministeriö n.d. 2008. Liikuntarakentamisen suunta 2011. Opetusministeriön julkaisu 2008:45, pdf-tiedosto. Viitattu 6.5.2012 .

<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uusistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuori, I. 2011. Yhteisön liikunnan edistäminen. Teoksessa Fogelholm, M., Vuori, I & Vasankari, T (toim.) Terveysliikunta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 227-235.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Perustietoja lähiliikuntahankkeesta

- lähtökohdat ja perusteet lähiliikuntahankkeen käynnistämiseksi
- lähiliikuntapaikka valmistui
- lähiliikuntahankkeessa mukana olleet tahot
- lähiliikuntahankkeen kokonaiskustannusarvio, jakautuminen suunnitteluun, toteutukseen, varustukseen ja kalustukseen
- lähiliikuntahankkeen toteutuneet kokonaiskustannukset, jakautuminen suunnitteluun, toteutukseen, varustukseen ja kalustukseen
- rahoitus, valtionavustuksen osuus, mahdollinen sponsorirahoitus

Lähiliikuntapaikan toiminnallinen sisältö ja sen perustelut

- toiminnalliset kokonaisuudet lähiliikuntapaikalla
- Perusteet lähiliikuntapaikan toimintojen ja välineiden valinnassa
- yläkoulun oppilaiden osallistaminen lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa
- rehtorin ja koulun opettajien osallistaminen lähiliikuntahankkeen suunnitteluvaiheessa
- ympärivuotisen käytön huomioiminen lähiliikuntapaikan toimintojen ja välineiden valinnassa

Kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta

- toiminto- ja välinevalinnoissa onnistuminen
- jos jokin toiminto- tai välinevalinta ei ole onnistunut, mitä olisit toisella tavalla
- miten koet yläkoulun oppilaiden omaehtoisen liikkumisen lisääntyneen välituntien aikana ja vapaa-ajalla
- muita lähiliikuntapaikkaan liittyviä hyötyjä
- mahdolliset ongelmat lähiliikuntapaikkaan liittyen

Yläkoululaisten kokemukset toteutuneesta lähiliikuntapaikasta

- mieluisimmat toiminnot ja välineet lähiliikuntapaikalla
- kuinka lähiliikuntapaikan toiminnot ja välineet ovat lisänneet omaehtoista liikkumistasi välituntien aikana ja vapaa-ajalla
- kysymys tytöille: mikä saa teidät liikkumaan omaehtoisesti lähiliikuntapaikalla
- miten lähiliikuntapaikan toiminto- ja välinevalinnoissa on mielestäsi onnistuttu
- jos jokin toiminto- tai välinevalinta ei ole mielestäsi onnistunut, mitä olisit toisella tavalla
- kysymys vain Säkylän yhteiskoulun teemahaastatteluun osallistuneille oppilaille: millä tavalla osallistuit koulupihan lähiliikuntapaikan suunnitteluun

TEORIALÄHTÖINEN SISÄLLÖNANALYYSI

